

Innst. 285 S

(2013–2014)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

Prop. 106 S (2013–2014)

Innstilling fra næringskomiteen om jordbruksoppjøret 2014 – endringer i statsbudsjettet 2014 m.m.

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Grunnlaget for og gjennomføringen av jordbruksforhandlingene 2014

Regjeringen legger med dette fram en proposisjon med forslag til jordbruksoppjør for avtaleperioden 2014–2015, etter at Jordbrukets forhandlingsutvalg brøt forhandlingene, jf. vedlegg 3 i proposisjonen.

Jordbruksoppjøret i 2014 gjelder bevilgninger over kap. 1150 for kalenderåret 2015 og omdisponeringer innenfor vedtatt budsjett for 2014. Videre omfatter oppjøret målpriser for perioden 1. juli 2014 til 30. juni 2015 og enkelte andre bestemmelser.

I proposisjonens kapittel 1–5 gjennomgås det politiske grunnlaget og en del utviklingstrekk som danner bakgrunn og ytre rammer for oppjøret. Kapittel 6 gjengir hovedtrekkene i regjeringens forslag til oppjør, og kapittel 7 går nærmere inn på noen sentrale politikkområder. Kapittel 8 omtaler overførte og innsparte midler, og forslag til omdisponering av disse, samt detaljerte forslag til bevilgninger på de enkelte ordningene i 2015.

Det viktigste politiske grunnlaget for oppjøret er regjeringens politiske plattform, Samarbeidsavtalen og Stortingets behandling av kap. 1150 og 4150 Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m. i tilleggspolisjonen for statsbudsjettet 2014 (Innst. 8 S (2013–2014)). I behandlingen av statsbudsjettet for 2014 viser næringskomiteen også til Meld. St. 9

(2011–2012) Landbruks- og matpolitikken – Velkommen til bords og Innst. 234 S (2011–2012), som ble behandlet i Stortinget 12. april 2012. Nåværende næringskomité viderefører en rekke felles merknader fra Innst. 234 S (2011–2012) til Innst. 8 S (2013–2014) som bredt forankrede føringer for landbrukspolitikken de nærmeste årene.

I regjeringens politiske plattform heter det om landbruksområdet at regjeringen vil:

- Forenkle støttestrukturen.
- Gjøre budsjettstøtten mer produksjons- og mindre arealavhengig innenfor rammene av internasjonale regelverk. Det vil også komme heltidsbønder til gode.
- Gjennomgå konsesjoner, kvoteordninger og differensiering av tilskuddssatser i jordbruket.
- Gjøre jordbruket mindre avhengig av statlige overføringer, redusere jordbrukets kostnadsnivå og gi bonden nye og bedre inntektsmuligheter.
- Bruke målrettede skatteendringer for å styrke bondens økonomiske stilling.
- Arbeide for en høyest mulig selvforsyning av mat av beredskapshensyn.
- Arbeide for å sikre forutsigbarhet for norsk matproduksjon dersom nye internasjonale handelsavtaler gjør det nødvendig med større omlegginger av jordbrukspolitikken.
- Gi den enkelte bonde større råderett over egen eiendom ved å oppheve konsesjonsloven, boplikten, delingsforbud og priskontroll.
- Utrede praktiseringen og effekten av driveplikten, og vurdere en oppheving.
- Åpne for bruk av aksjeselskap som selskapsform i landbruket.
- Redusere skattesatsen på gevinst ved salg av virksomheter i jordbruket til ordinær kapitalbeskatning.

- Åpne for en fondsordning i jordbruket etter modell av skogbruket.
- Ta vare på god matjord, men balansere jordvernet mot storsamfunnets behov. Regjeringen vil foreta en gjennomgang av leiejordsproblematikken og agronomien i norsk landbruk med tanke på bedre avkastning på eksisterende arealer.
- Gjennomføre forenklinger og reduksjon av landbruksbyråkratiet.
- Legge til rette for kompetanseutviklende tiltak i landbruket.
- Åpne for produktprøver og begrenset alkoholsalg direkte fra nisjeprodusenter og om nødvendig jobbe for å endre EU-lovgivningen på feltet.
- Utarbeide en helhetlig strategi for verdikjeden knyttet til skogbruket.
- Legge til rette for å øke avvirkingen av skog.
- Redusere skattesatsen på gevinst ved salg av virksomheter i skogbruket til ordinær kapitalbeskatning.
- Styrke det private skogbruket ved å selge arealer fra Statskog tilsvarende det Statskog har kjøpt de siste årene.
- Legge større vekt på klimapolitiske målsettinger i forvaltningen av norske skoger.
- Tilpasse transportbestemmelsene for tømmer, så langt det er mulig, i møte med konkurransen fra våre handelspartnere.
- Søke å etablere nye kapitalkilder for utvikling og lønnsom produksjon av nye trebaserte produkter, eksempelvis ved å åpne for at skogfondet kan brukes til investeringer i industriformål.

Jordbrukets krav ble lagt fram 25. april 2014. Statens tilbud ble lagt fram 6. mai 2014. Den 13. mai 2014 ble det i plenumsmøtet mellom forhandlingsutvalgene konstatert at det var brudd i forhandlingene, og at regjeringen ville gå til Stortinget med et forslag til jordbruksoppgjør, basert på statens tilbud.

Jordbrukets forhandlingsutvalg viste i kravet til at ved behandlingen av statsbudsjettet for 2014, sluttet et samlet Storting seg til næringskomiteens innstilling, herunder de mål og retningslinjer for landbrukspolitikken som ble trukket opp i Meld. St. 9 (2011–2012). Jordbruket krevde en gjennomsnittlig netto inntektsøkning på 35 000 kroner per årsverk. Inntektskravet var bygget opp med grunnlag i lik kronemessig inntektsutvikling som andre grupper (prognose på 17 800 kroner per årsverk for 2015), tilbakeføring av økt arbeidseffektivitet til næringen, og et lavinntektstillegg på 11 000 kroner per årsverk.

Med de forutsetningene som var lagt til grunn, hadde kravet en ramme på 1,5 mrd. kroner. Kravet var finansiert med 365 mill. kroner i økte målpriser, en økning i bevilgningene over kap. 1150 på 965 mill. kroner, 60 mill. kroner i ledige midler på avta-

len og 110 mill. kroner i økt verdi av jordbruksfradraget.

Jordbruket la stor vekt på klimahensyn, økt produksjon, utnyttning av brukets ressurser, et variert landbruk over hele landet, investeringsevne og rekruttering. Det ble foreslått noen forenklingstiltak. Selv om de la vekt på å opprettholde strukturprofilen i tilskuddsordningene, var fordelingen slik at større bruk får en klart sterkere inntektsøkning per årsverk enn mindre bruk.

Statens forhandlingsutvalg la fram tilbud om samme gjennomsnittlige inntektsutvikling som andre grupper, 3,5 pst. ifølge SSB. Med prognosene som var lagt til grunn for produktivitetsvekst og prisutvikling på områder utenfor avtalen, hadde tilbudet en ramme på 150 mill. kroner. Det ble foreslått målprisøkninger tilsvarende 340 mill. kroner, reduksjon i bevilgningen over kap. 1150 på 250 mill. kroner, og 60 mill. kroner i ledige midler på avtalen. Tilbudet ville gi om lag uendret verdi på jordbruksfradraget.

Tilbudet prioriterte økt matproduksjon, bl.a. gjennom å gi større handlingsrom for bøndene, bedre inntektsmuligheter for heltidsbruk og overføring av tilskudd til mer produksjonsrettede ordninger. Distriktstilskuddene ble i all hovedsak videreført uendret.

Tilbudet inneholdt om lag 30 større og mindre forenklinger av virkemidlene. I tillegg ble det bl.a. foreslått å flate ut strukturprofilen i arealtilskuddene, å redusere bevilgningen til Landbrukets utviklingsfond med 50 mill. kroner og å redusere rammen for SMIL-ordningen med 70 mill. kroner, sammen med å innsnevre formålet for ordningen.

Statens forhandlingsutvalg foreslo å øke bevilgningen til lokalmatprogrammet med 24 mill. kroner og tilskuddene til skognæringen med 10 mill. kroner.

I korn- og kraftfôrpolitikken la Statens forhandlingsutvalg vekt på at økt målpris på korn ikke skulle gi økte råvarekostnader for bakevare- og kraftfôrindustrien.

1.2 Utviklingen i jordbruket

For jordbrukere som selvstendige næringsdrivende er det mange forhold, også utenfor forhandlingene, som påvirker inntektene og den løpende tilpasningen det enkelte år. Næringen vil oppleve årlige svingninger, f.eks. av markedsmessig art, også under ellers stabile politiske rammer. Videre er jordbruket en kapitalintensiv næring med langsiktige tilpasninger. Derfor vil det ofte kunne ta flere år før en ser målbare resultater som følge av justeringer i politikk og virkemidler. På denne bakgrunn må virkninger av den løpende politikken og endringer i virkemiddelbruken vurderes over tid. Videre bør utviklingen i jordbruket vurderes opp mot den helhetlige virkemiddelbruken.

Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) har som hovedoppgave å legge fram og bearbeide et grunnlagsmateriale for jordbruksoppgjøret. Materialet består av følgende tre rapporter:

- Totalkalkylen for jordbruket: Jordbrukets totalregnskap og budsjett. Beregningene viser registrerte og normaliserte tall for inntekter, kostnader, arbeidsforbruk, vederlag til arbeid og kapital og vederlag til arbeid og egenkapital.
- Referansebruksberegninger: Beregningene er basert på Norsk institutt for landbruksøkonomisk forsknings (NILF) driftsgranskninger og brukes til å vurdere utslag av et oppgjør for ulike produksjoner, distrikter og bruksstørrelser.
- Resultatkontrollen for gjennomføringen av landbrukspolitikken.

Inntektsutviklingen for jordbruket vurderes i avtalesammenheng med utgangspunkt i normaliserte regnskaper i Totalkalkylen, inkl. inntektsverdien av jordbruksfradraget ved ligningen. Totalkalkylen omfatter inntekter fra jord- og hagebruk, og inkluderer strukturendringer. Inntekter, kostnader og arbeidsforbruk knyttet til skogbruk og en del tilleggsnæringer er ikke med i Totalkalkylen. Den gir derfor ikke et fullstendig bilde av utviklingen i landbruksbefolkningens samlede næringsinntekter.

1.2.1 *Matsikkerhet – nasjonal matproduksjon*

Det siste tiåret har det samlede produksjonsvolumet i jordbruket økt med ca. 3 pst. Produksjonen av husdyrprodukter har økt med ca. 8,5 pst., mens produksjonen av planteprodukter har falt med 12 pst.

Det er særlig det kraftfôrbaserte husdyrholdet som har økt, herunder fjørfekjøtt med 105,5 pst. i perioden. For det grovfôrbaserte husdyrholdet er det nedgang i nesten alle produksjoner, med unntak av produksjonen av kumelk som er stabil. Produksjonen av storfekjøtt, sau- og lammekjøtt samt geitemelk er redusert med ca. 9 til 10 pst.

Produksjonen har også falt det siste tiåret for korn, frukt, poteter, bær, grønnsaker og blomster. Produksjonen av grønnsaker er redusert med 2 pst., og fruktproduksjonen er redusert med ca. 7,5 pst.

Det er jordbrukets økonomiske ansvar å holde råvaremarkedene i balanse. Tilbudsoverskudd gir økt omsetningsavgift og lavere prisuttak i markedet enn det jordbruksavtalen gir grunnlag for. Det er stor variasjon i markedsbalansen mellom de ulike sektorene. For storfekjøtt, korn og i grøntsektoren er det udekkede markedsmuligheter for norskprodusert vare. For egg og særlig for svin har det vært økende markedsoverskudd de siste årene. For 2014 har BFJ beregnet et brutto pristap som følge av overproduksjon på 385 mill. kroner for svinekjøtt. Fra 2012 til

2014 er det beregnet at brutto pristap vil øke med om lag 175 mill. kroner.

Selvforsyningsgraden beskriver hjemmemarkedsandelen målt på energibasis, dvs. hvor mye av det vi spiser som er produsert i Norge. Den er gjennomgående høy for husdyrprodukter, og klart lavere, og fallende, for planteprodukter. Fra 2005 til 2013 ble den redusert fra 52 til 46 pst., særlig som følge av redusert matkornproduksjon.

Av det totale fôrbehovet (grovfôr og kraftfôr) er om lag 20 pst. importerte råvarer.

1.2.2 *Landbruk over hele landet*

I perioden 1999–2013 er det estimert en reduksjon i totalt jordbruksareal på ca. 5 pst. Reduksjonen i totalt jordbruksareal i drift fra 2005 til 2013 har først og fremst skjedd på Vestlandet, i Agder-fylkene og i Nord-Norge, som har hatt en reduksjon på mellom 6 og 9 pst. I alle landsdeler reduseres totalt jordbruksareal, men Rogaland har kun hatt en reduksjon på 1 pst.

Når det gjelder produksjonsutviklingen, er hovedbildet at økningen i produksjoner med vekst kommer i mer sentrale områder, mens produksjonen for øvrig er stabil. Den sterke produksjonsøkningen av kylling har først og fremst kommet i Trøndelag, Rogaland og på Østlandet. Veksten i svinekjøttproduksjonen har i størst grad kommet i Rogaland, men også i Nord-Norge har produksjonen økt noe.

For de grasbaserte produksjonene har produksjonen vært mer stabil det siste tiåret, og det har vært relativt små endringer i den geografiske produksjonsfordelingen etter sentrum/periferiinnndelingen.

Flere virkemidler over jordbruksavtalen skal bidra til næringsutvikling, rekruttering og likestilling i landbruket. Virkemidlene er hovedsakelig avsatt over Landbrukets utviklingsfond (LUF). Fra 2013 ble en større andel av næringsutviklingsmidlene forvaltet regionalt, og det ble opprettet Regionale bygdeutviklingsprogram for å synliggjøre de regionale prioriteringene i virkemiddelbruken.

De fylkesvise BU-midlene har et todelt formål. De skal bidra både til utvikling av ny næringsvirksomhet på landbrukseiendommen og til utvikling og modernisering av landbruket generelt. Forvaltningsansvaret er delt mellom Innovasjon Norge og fylkesmannen på regionalt nivå. For 2013 ble fylkene til delt til sammen 508 mill. kroner i bedriftsrettede BU-midler og 60 mill. kroner i BU-midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak.

I 2013 innvilget Innovasjon Norge støtte til 1 414 søknader, som omfattet 1 596 bedriftsrettede tiltak. Samlet tilsagnssum for tilskudd var i overkant av 505 mill. kroner. Om lag 76 pst. av tilskuddene ble gitt til jord- og hagebruk, 19 pst. til andre bygdenæringer og

om lag 5 pst. til bioenergitiltak. Gjennomsnittlig beløp for tilskudd var på ca. 316 400 kroner.

I tilknytning til etablering av bygdenæringer er det en klar politisk målsetting at BU-midlene skal bidra til økt sysselsetting og etablering av nye, lønnsomme arbeidsplasser. Innovasjon Norges rapport om fylkenes bruk av BU-midler i 2013 anslår en sysselsettingsvekst på om lag 527 årsverk, basert på søkerens forventninger. Tilsvarende tall for 2012 var 450 årsverk.

Fylkesmannen har i 2013 innvilget totalt 69 mill. kroner i BU-midler til 589 utrednings- og tilretteleggingstiltak. Midlene til utrednings- og tilretteleggingstiltak blir ofte brukt i en tidlig fase for utvikling av landbruksbaserte næringer, før de bedriftsrettede midlene kommer inn i bildet, og i samfinansiering med andre lokale og regionale aktører.

Rentestøtte er en del av BU-ordningen, og reguleres av forskrift om midler til bygdeutvikling. Det ble i 2013 gitt rentestøtte til en låneramme på i alt 1 175 mill. kroner (inkl. overføring av ramme fra tidligere år).

De sentrale BU-midlene brukes til prosjektrettet virksomhet og tiltak av landsomfattende karakter. Rammen for de sentrale BU-midlene i 2013 var på 17 mill. kroner. Av midlene ble 8 mill. kroner forvaltet av Innovasjon Norge, mens 9 mill. kroner ble disponert av Landbruks- og matdepartementet (LMD).

I 2013 ble det satt av 3 mill. kroner over jordbruksavtalen til satsingen på arktisk landbruk. Midlene forvaltes som en felles programsatsing i samarbeid mellom de tre fylkesmannsembetene i Nord-Norge, Sametinget, næringsorganisasjonene i landsdelen, samt Nordland fylkeskommune.

Fylkeskommunene er tildelt 20 mill. kroner i året til arbeid med rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket. I 2013 er tilskuddsmidlene hovedsakelig benyttet til tiltak med formål å øke rekrutteringen til næringen og til videregående opplæring og voksenopplæring innenfor landbruksfag. En vesentlig del av midlene er brukt til etter- og videreutdanning for voksne personer som er på vei inn i næringen («Voksenagronom»). Dette er et etterspurt tilbud med god deltakelse.

Forskningsmidlene over jordbruksavtalen forvaltes av et eget styre bestående av avtalepartene. Formålet med midlene er å bidra til å dekke opp avtalepartenes behov for forskning med hovedvekt på anvendt kunnskap.

I 2013 var det satt av 53 mill. kroner til forskningsmidler over jordbruksavtalen.

Stiftelsen Matmerk har som formål å styrke konkurransevnen til norsk matproduksjon og styrke omdømmet til norske matprodukter hos norske forbrukere. Matmerk administrerer og videreutvikler Kvalitetssystem i landbruket (KSL), godkjennings-

og merkeordningen for Inn på tunet, merkeordningene Nyt Norge, Beskyttede betegnelser og Spesialitet, samt KIL (se kapittel 3.2.3.6 i proposisjonen), generisk markedsføring av økologisk mat og enkelte andre prosjekter.

KSL skal være et styrings- og kvalitetssystem for den enkelte bonde og dokumentere for forbrukerne, varekjedene og myndighetene hvordan produksjonen på norske gårdsbruk foregår. Ca. 97 pst. av norske bønder bruker KSL.

Nyt Norge er et viktig virkemiddel i konkurransestrategien for norsk matproduksjon. Ved utgangen av 2013 var 52 virksomheter og 2 040 produkter godkjent for Nyt Norge-merket. Kjennskapet til merket hos forbruker er høy.

Det er lav kjennskap til merkene Beskyttede betegnelser og Spesialitet-merket hos forbruker, og det har i 2013 vært fokusert på å synliggjøre disse merkene gjennom riksdekkende medier, sosiale medier og synlighet i butikk.

Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv samler og integrerer satsingen som tidligere lå i tre ulike utviklingsprogram. Målet med programmet er å øke verdiskapingen for primærleddet, øke kunnskapen om lokalmat og regionale konkurransefortrinn og bidra til økt vektlegging av kvalitet. På matsiden er innsatsen i første rekke rettet inn mot ordningene mobilisering og bedriftsutvikling, kompetansetiltak og omdømmetiltak. Budsjettrammen for programmet var på 70 mill. kroner i 2013. Matstreif og deltagelsen på Internationale Grüne Woche (IGW) i Berlin er de to viktigste omdømmeprosjektene i programmet.

Satsingen på bioenergi gjennom Bioenergiprogrammet bidrar til mer miljøvennlige energiløsninger både i landbruket og i andre sektorer, samtidig som det gir mulighet for økt verdiskaping for skogeiere. I 2013 ble rammen til bioenergitiltak delt mellom en nasjonal pott på 22 mill. kroner og en regional pott på 33 mill. kroner under de fylkesvise BU-midlene. Den største andelen prosjekter var, som tidligere år, større gårdsvarmeanlegg for leveranse av energi til næringsdrift. Støttenivået ligger på 8 øre/kWh.

Skogbruk og trebasert industri er en viktig verdikjede i Norge, og hadde i 2011 om lag 25 000 sysselsatte. Innvilgningsrammen til skogbruk over LUF var i 2013 på 204 mill. kroner. Gjennom ordningen for tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK) ble det i 2013 avsatt totalt 151 mill. kroner. Fordelingen framgår av tabell 3.3 i proposisjonen.

Målet med prosjektet «Friskere geiter» er å få kontroll med CAE (Caprin Artritt Encephalitt), byllesjuka og paratuberkulose hos geit, og dermed sikre friske dyr, bedre dyrevelferd og bedre produkter fra geit. Prosjektet startet i 2001 og skal etter planen avsluttes i 2018. Prosjektet har vært støttet over jord-

bruksavtalen i mange år, totalt i størrelsesorden 150 mill. kroner. Etter 2014 vil all foredlet geitemelk fra TINE komme fra sanerte besetninger.

Sykdomssaneringsprosjektet Friske føtter er gjennomført for å bekjempe utbrudd av ondartet fotråte. Fotråte har store konsekvenser for dyrevelferd og økonomi i småfeholdet. De samlede kostnadene som har vært dekket fra Omsetningsrådet og jordbruksavtalen, ligger på hhv. 26 mill. kroner og 17,6 mill. kroner. 2013 var siste år prosjektet ble gitt støtte over jordbruksavtalen.

4 mill. kroner av avsetningen over LUF ble overført til Sametingets midler til næringsformål i 2013. Det ble også avsatt 1,5 mill. kroner til konfliktforebyggende tiltak mellom jordbruk og reindrift i 2013.

1.2.3 Økt verdiskaping – inntekts- og kostnadsutviklingen

Tabell 3.4 i proposisjonen viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital fra 2012 til budsjetterte tall for 2014 ifølge BFJs normaliserte regnskaper. Tabellen viser også resultat per utført årsverk i sektoren, og resultat inkl. verdien av jordbruksfradraget ved ligningen. Årets beregninger viser en økning i vederlag til eget arbeid og egenkapital fra 2012 til 2013 på 2,4 pst., eller 6 700 kroner per årsverk. Fra 2013 til 2014 budsjetteres det med en økning på 7,5 pst., tilsvarende 21 400 kroner per årsverk.

Referansebrukene er basert på NILFs driftsgranskinger, som gir data på foretaksnivå. Beregningsprinsippene er forskjellige fra Totalkalkylen på noen områder. Tabell 3.5 i proposisjonen viser BFJs beregninger av vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, inkl. virkningen av jordbruksfradraget, for referansebrukene i årene 2012 til 2014. Alle referansebrukene viser en økning i inntekter fra 2012 til 2013, med unntak av svin/korn og egg/planteprodukter.

Tabell 3.6 i proposisjonen viser årslønnsveksten for alle grupper lønsmottagere, ifølge Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppjørene (TBU), t.o.m. inntektsåret 2013. Det er lagt til grunn en inntektsvekst på 3,3 pst. for 2014, som anslått i revidert nasjonalbudsjett (RNB). For 2015 er det lagt til grunn 3,5 pst., som anslått av SSB i Økonomiske analyser.

Jordbruket stod for 2,0 pst. av samlet sysselsetting i Norge i 2013, mot 5,5 pst. i 1990. I tillegg leverer mange foretak varer og tjenester til landbruket, og det er en omfattende virksomhet knyttet til foredling og omsetning av landbruksvarer. Tabell 3.7 i proposisjonen viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter i drift og antall årsverk siden 1989. På 90-tallet var den gjennomsnittlige årlige nedgangen i antall årsverk 2,4 pst. Etter 2000 har den årlige nedgangen vært klart høyere. Det regnes nå med en årlig reduksjon i arbeidsforbruket på 2 1/4 pst., mot om lag 4

pst. per år tidligere. Med disse forutsetningene er nedgangen i arbeidsforbruk anslått til ca. 1 100 årsverk per år fra 2011 til 2015.

Antall jordbruksbedrifter er redusert med 39 pst., eller om lag 27 000 bedrifter, fra 1999 til 2013. Gjennomsnittlig antall daa per jordbruksbedrift har økt fra 147 daa i 1999 til 226 daa i 2013.

Det har vært en vesentlig strukturendring i alle produksjoner. I 2013 var det 9 474 jordbruksforetak med melkeproduksjon, når samdrifter regnes som ett foretak. Dette innebærer en reduksjon i antall bedrifter med melkeproduksjon på 58 pst. i perioden 1999 til 2013. Gjennomsnittlig antall melkekyr per melkebruk økte fra 14 i 1999 til 24 melkekyr i 2013.

Antall daa korn per bedrift med kornproduksjon økte fra 150 daa i 1999 til 247 daa i 2013. I samme periode økte gjennomsnittlig potetareal fra 15 til 59 daa og gjennomsnittlig grønnsaksareal fra 28 til 80 daa per foretak. Gjennomsnittlig sauebesetning økte fra 42 til 63 sauer. Antallet verpehøner per bedrift økte fra ca. 2 600 til 7 400, når bedrifter med under 500 høner holdes utenom. Gjennomsnittlig besetningsstørrelse for jordbruksbedrifter med avlsgris økte fra 27 til 77 purker per bedrift i samme periode.

Arealet til jordbruksbedrifter som går ut av drift, overtas i stor grad av andre jordbruksbedrifter og i hovedsak ved leie. Andelen leid areal er i gjennomsnitt om lag 43 pst.

Produktivitetsveksten i jordbruket er høy. Med det oppdaterte tallgrunnlaget har jordbrukssektoren de siste 10 årene hatt en vekst i brutto arbeidsproduktivitet på 4,6 pst. per år. Tilsvarende produktivitetsmål for norsk industri (bruttoprodukt per timeverk) viser en gjennomsnittlig årlig vekst på 2 1/2 pst. de siste ti år.

OECDs PSE-analyser (Producer Support Estimate) viser næringsstøttens andel av jordbrukets samlede bruttoinntekt. Beregningene omfatter både budsjettstøtte og virkning av importvernet (skjermingsstøtte). Beregningene skal i prinsippet gi et totalmål for støtten til produsentene. Støttenivået i Norge målt ved PSE-prosenten har i gjennomsnitt vært om lag 60 de siste årene. PSE-prosenten i gjennomsnitt for OECD-land var 19 i 2012.

CSE (Consumer Support Estimate) er et uttrykk for den implisitte skatt som pålegges forbrukerne som følge av landbrukspolitikken (negativ verdi fordi det er en overføring fra forbrukerne). Norges prosentvise CSE var i 2012 på -45 pst. I gjennomsnitt for OECD-land var CSE på -8 pst.

1.2.4 Bærekraftig utvikling – miljø og klima

Norsk landbruk har lange tradisjoner for bærekraftig forvaltning som tar hensyn til miljø, kulturlandskap og biologisk mangfold. Utvikling i kunnskap og virkemidler har bidratt til at aktiviteten på

mange områder er mer miljøvennlig i dag enn for 20–30 år siden.

Reduksjon av vannforurensning er en viktig del av miljøarbeidet i jordbruket. Til tross for omfattende tiltaksgjennomføring i jordbruket kan man ikke se tydelige forbedringer i sårbare vassdrag. Ifølge Bioforsk har mer nedbør og ustabile vintre gitt økt avrenning og maskerer effekten av iverksatte tiltak.

Jordbrukets utslipp av klimagasser var i 2012 på 4,5 mill. CO₂ ekvivalenter og utgjorde ca. 8,5 pst. av de totale norske utslippene. Jordbrukets utslipp er blitt redusert med 10,6 pst. fra 1990 til 2012, og med 0,4 pst. fra 2011 til 2012. Redusert bruk av gjødsel og færre storfe er hovedårsakene til nedgangen i utslipp.

Nasjonalt miljøprogram har som hovedmål å sikre et åpent og variert jordbruks- og kulturlandskap, og å sikre at et bredt utvalg av landskapstyper og særlige verdifulle biotoper og kulturmiljøer ivaretas og skjottes. Det skal også bidra til at jordbruksproduksjonen fører til minst mulig forurensning og tap av næringsstoffer. Programmet består av både tilskuddsordninger, miljøkrav i forskrift om produksjonstilskudd, samt forskrift om miljøplan. De store ordningene over nasjonalt miljøprogram er areal- og kulturlandskapstilskuddet og tilskudd til dyr som beiter på innmark og utmark.

Jordbruksareal i drift var i overkant av 9,8 mill. daa i 2013. Dette er en nedgang på ca. 1 pst. fra året før. Produksjonstilskudd for dyr på beite på innmark og utmark utgjorde i 2013 hhv. 400 mill. kroner og 371 mill. kroner. I tillegg kommer beitetilskudd over Regionale miljøprogram. Det var registrert om lag 2,2 mill. beitedyr i utmark i 2013.

Siden 2008 er det årlig avsatt 3 mill. kroner til en egen satsing i verdensarvområdene Vestnorsk fjordlandskap og Vegaøyan. Bakgrunnen er at landbruket og landbrukets kulturlandskap utgjør en viktig del av verdiene i disse områdene.

De regionale miljøprogrammene (RMP) omfatter en sentral del av de miljørelaterte tiltakene og virkemidlene over jordbruksavtalen. Formålet er bevaring og skjøtsel av spesielle kulturlandskap, og å redusere forurensning til vann og luft. I 2013 gjennomførte over 22 000 foretak tiltak innenfor de regionale miljøprogrammene. Det er et mål å legge til rette for økt beitebasert kjøttproduksjon og vedlikehold av kulturlandskap. Investeringsstøtte til beitebruk i utmark må ses i sammenheng med midler til forebyggende og konfliktdependende tiltak mot rovviltskader over Klima- og miljødepartementets budsjett. Det gis fylkesvis driftsstøtte til 78 beitelag fra RMP, og dette omfatter 78 pst. av sau og 30 pst. av storfe på utmarksbeite. I tillegg gis det tilskudd til investerings tiltak i beiteområder.

Det er et mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2020. Det legges

vekt på at satsingen skal bidra til balanse mellom produksjon og etterspørsel. Samlet for alle produktgrupper økte omsetningen av økologiske produkter i dagligvarehandelen med 16 pst. fra 2012–2013. De økologiske arealene i 2013 var på 473 000 daa, og utgjorde om lag 4,8 pst. av det totale jordbruksarealet (medregnet karensareal er andelen 5,3 pst.).

1.3 Utvikling i foredlings- og omsetningsledd

Foredling og omsetning av jordbruksvarer ligger i hovedsak utenfor jordbruksavtalens virkeområde. Handelspolitiske forhold, markedsordninger, annet regelverk og prisutvikling på råvarer har likevel stor betydning både for næringsmiddelindustri og omsetning.

Betydelige deler av næringsmiddelindustrien foredler norskproduserte råvarer, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Importen av næringsmidler øker, men det gjør også den totale omsetningen av matvarer i Norge. Norsk næringsmiddelindustri (ekskl. fiskevarebransjen) har fått redusert sin hjemmemarkedsandel de siste årene. Hjemmemarkedsandelen er for 2011 anslått til om lag 80 pst., mens den i 1995 utgjorde 89 pst. Landbrukspolitikken, og utformingen av virkemidlene i jordbruksavtalen, må på denne bakgrunn ha alle ledd i kjeden fra jord til bord som perspektiv.

1.3.1 Prisutviklingen på matvarer

Pga. importvernet for sentrale produkter fra det norske jordbruket, påvirkes forbrukerprisene i Norge mindre av internasjonale prissvingninger enn i mange andre land. Forbrukerprisene på mat i Norge var nominelt forholdsvis stabile fra sommeren 2009 til sommeren 2013, ifølge SSBs konsumprisindeks, jf. figur 4.4 i proposisjonen. De siste tolv månedene (fra mars til mars) har forbrukerprisene økt med 5,2 pst. i Norge. Av dette kan 0,5 prosentpoeng tilskrives økte målpriser ved jordbruksoppkjøret i 2013.

Husholdningenes andel utgifter til mat og alkoholfrie drikkevarer har vært fallende over lang tid. Den nyeste forbruksundersøkelsen (2012) viste at 11,8 pst. av husholdningenes konsum gikk til mat og alkoholfrie drikkevarer. Det var samme konsumandel som i forrige forbruksundersøkelse (2007–2009).

Til tross for en lav konsumandel, er det likevel et høyt prisnivå for matvarer i Norge sammenlignet med andre europeiske land og våre naboland. Absolutte prisforskjeller til omverdenen på råvarer og forbruksvarer har betydning for sektorens konkurransekraft. SSBs grensehandelsundersøkelse viser at nordmenn handlet for 13,3 mrd. kroner i forbindelse med dagsturer til utlandet i 2012. Det var en økning på nesten 15 pst. fra året før.

1.3.2 *Industri og konkurranseforhold*

Produksjonen i norsk jordbruk og næringsmiddelindustri har vært jevnt stigende over tid. Samlet norsk produksjon av kjøtt (storfe, svin, fjørfe og sau) økte med om lag 4 pst. fra 2012 til 2013. Norsk melkeproduksjon sank med 0,4 pst. fra 2012 til 2013, mens importen av meieriprodukter økte svakt i 2013.

Til tross for høy norsk produksjon fortsetter importen av landbruksvarer å øke, noe som innebærer en krevende konkurransesituasjon for næringen. Som vist i figur 4.6 i proposisjonen ble det i 2013 importert landbruksvarer til en verdi av 47,3 mrd. kroner. Dette er en økning på 9 pst. sammenlignet med 2012. Verdien på norsk eksport av landbruksvarer var til sammenligning på 5,5 mrd. kroner. Bearbejdede landbruksprodukter som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK), er spesielt utsatt for økt importkonkurranse. Importen er økende, og i 2013 ble det importert RÅK-varer til menneskemat til en verdi av 9,2 mrd. kroner. Dette er en økning på 11 pst. Verdien av norsk eksport av RÅK-varer er stabil og var på 1,7 mrd. kroner i 2013.

For norsk næringsmiddelindustri er det en utfordring å beholde eller øke markedsandelen innenfor det voksende markedet for bearbejdede landbruksvarer. Primærproduksjonen er avhengig av en konkurransedyktig næringsmiddelindustri som kundebase, og næringsmiddelindustrien er avhengig av råvarer som er konkurransedyktige med hensyn til både pris og kvalitet. Rundt 70 pst. av matkornet, 20 pst. av bær- og fruktproduksjonen og 14 pst. av melkeproduksjonen inngår i produksjonen av RÅK-varer.

Rundt 90 pst. av RÅK-vareimporten til Norge kommer fra EU, og da i særlig grad fra våre nærmeste naboland. Utviklingen i råvareprisene i Norge sammenlignet med EU er således et sentralt element i konkurransevilkårene for industrien, og for avsetning av norske jordbruksprodukter.

Andelen av dagligvarehandelens egne merkevarer (EMV) er i jevn vekst, og utgjør nå i gjennomsnitt 13,4 pst. av samlet omsetning i dagligvaremarkedet. Dagligvarekjedene satser også på oppkjøp av industri, og har etablert seg innen bl.a. bakeri-, grønt- og kjøttsektoren. Vertikal integrasjon sammen med stor markedskonsentrasjon i alle tre salgskanaler for mat, er samlet med på å gi de fire dagligvarekjedene økt kontroll i verdikjeden.

1.4 *Importvernet og internasjonale forhold*

Handel er grunnleggende for økonomisk vekst og utvikling. Internasjonalt utvikles et stadig mer omfattende handelssamarbeid mellom land. Utviklingen går i retning reduserte handelsbarrierer og økt handel. Importen av landbruksvarer til Norge er mer enn fordoblet de siste 10 årene.

Regjeringen vil balansere ulike hensyn i den nasjonale forvaltningen av importvernet og i internasjonale handelsforhandlinger om landbruksvarer. Importvernet og handelsavtaler kan ikke bare dimensjoneres for å oppnå størst mulig norsk landbruksproduksjon. Andre viktige hensyn må også tillegges vekt. For forbrukerne vil økt handel med landbruksvarer kunne gi et bedre vareutvalg og lavere matvarepriser. Regjeringen vil avveie ulike hensyn mot hverandre i samsvar med regjeringens mål for landbrukspolitikken, der også hensynet til forutsigbarhet for næringen tillegges vekt.

1.4.1 *WTO Landbruksavtalen og nye forhandlinger*

Landbruksforhandlingene er en del av den brede forhandlingsrunden som ble vedtatt på WTOs ministerkonferanse i Doha i 2001. 1. august 2004 ble det vedtatt et rammeverk som la føringer for de videre forhandlingene for landbruksvarer, industrivarer inkl. fisk, tjenester og forenkling av handelsprosedyrer.

På ministerkonferansen i desember 2013 oppnådde WTOs 160 medlemsland enighet på flere områder. På landbruksområdet ble det enighet om ministerbeslutninger vedrørende tollkvoteadministrasjon og matvaresikkerhet for utviklingsland, i tillegg til en ministererklæring om å utvise tilbakeholdenhet i bruken av alle former for eksportstøtte i påvente av en endelig avtale der eliminering av slike støtteordninger inngår. Videre vedtok ministrene at det i løpet av 2014 skal utarbeides et arbeidsprogram for de videre forhandlingene. Resultatet på ministerkonferansen åpner muligheten for å gjenoppta forhandlingene om kjerneområdene i Doha-runden: markedsadgang for landbruksvarer, industrivarer, fisk og tjenester, subsidier og oppdatering av WTO-regelverket. Det er fortsatt usikkerhet rundt hvilke justeringer som ev. må til i eksisterende forhandlingsgrunnlag for å kunne oppnå multilateral enighet.

1.5 *Hovedtrekk i oppgjøret*

1.5.1 *Innledning*

Regjeringen mener at hovedformålet med landbrukspolitikken skal være en kostnadseffektiv matproduksjon. Landbruket skal levere trygg kvalitetsmat. Virkemidlene skal innrettes slik at de bidrar til økt produksjon, og regjeringen vil arbeide for en høyest mulig selvforsyning av mat av beredskaps-hensyn. Regjeringen vil gjøre jordbruket mindre avhengig av statlige overføringer, redusere kostnadsnivået og gi bonden nye og bedre inntektsmuligheter. Det skal satses på alternativ næringsutvikling for å gi grunnlag for en mer robust og framtidsrettet landbruksproduksjon over hele landet. Skillet mellom

landbrukspolitik og distriktspolitikk skal bli tydeligere. Budsjettstøtten skal gjøres mer produksjons- og mindre arealavhengig, noe som vil komme heltidsbøndene til gode.

Regjeringen vil styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og støtteordninger, og oppheve begrensninger som hindrer effektiv utnyttning av kapasiteten på enkeltbruk. Endringene må skje gradvis i tråd med samarbeidsavtalen, som sier at det skal legges vekt på forutsigbarhet og reformer som kan gi økt lønnsomhet. Oppgjøret skal innrettes på en slik måte at landbrukets sektoransvar for klima og miljø blir ivaretatt.

PRIORITERING AV MÅLENE

Regjeringen legger i forslaget til jordbruksoppgjør vekt på å gjennomføre tiltak som øker tilpasningsmulighetene på det enkelte bruk. Bondens råderett over egen eiendom skal styrkes. Det bør være det lokale ressursgrunnlaget og bøndenes egen kompetanse og interesser som avgjør tilpasningene i større grad enn offentlige begrensninger og komplekse tilskuddsordninger. Gjennom å gi bøndene større handlingsrom kan produksjonen utvides og produktiviteten forbedres. Et jordbruk med høyere produktivitet og lavere kostnader er et mer robust jordbruk. Det er et avgjørende grunnlag for et fortsatt sterkt jordbruk over hele landet.

Ny teknologi bedrer bondens arbeidshverdag og reduserer arbeidsomfanget for den samme produksjonen fra år til år, både utendørs og inne i driftsbygningene. Grunnlagsmaterialet viser at produktivitetsøkningen har avtatt de seneste årene. Forslaget til jordbruksoppgjør prioriterer økt produksjon, samtidig som også andre mål enn produksjonsvolum skal nås og forpliktelsene i gjeldende WTO-avtale overholdes.

De offentlige rammebetingelsene må justeres slik at bøndene kan utnytte produksjonskapitalen mer effektivt. I dimensjoneringen av de økonomiske virkemidlene mener regjeringen det er riktig å prioritere bruk som har ressursgrunnlag til å være heltidsbruk og en arbeidsplass for profesjonelle utøvere. Større handlingsrom for tilpasninger og bedre inntektsmuligheter er også viktig for å rekruttere ungdom som vil satse på et yrke i landbruksnæringen. Forenkling av strukturprofilen i tilskuddene bidrar både til å legge bedre til rette for gode inntektsmuligheter for heltidsbrukene, og å forenkle virkemidlene og redusere mulighetene for tilpasninger i strid med regelverket.

FORENKLING AV VIRKEMIDLENE

Regjeringen vil prioritere å styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og støtteordninger. Støttestrukturen skal forenkles, og regjeringen

vil gjennomgå konsesjoner, kvoteordninger og differensieringen av tilskuddssatsene i jordbruket. Forenkling er også vektlagt i Meld. St. 9 (2011–2012). Regjeringen foreslår en rekke forenklinger i dette forslaget til jordbruksoppgjør. I tillegg varsles det gjennomgang av virkemidlene på flere områder, med sikte på økt effektivitet og forenkling. Noen tiltak vil kunne gi omfordeling av midler mellom bruk. Av hensyn til forutsigbarhet for de næringsdrivende må noen endringer gjennomføres over tid.

INNTEKTSUTVIKLING SOM ANDRE GRUPPER

Gode inntektsmuligheter er det viktigste virkemiddelet for å sikre tilstrekkelig rekruttering og å nå de landbrukspolitiske målene over tid. Inntektsutviklingen har alltid hatt avgjørende betydning for rammen i jordbruksoppgjørene. I flere tiår har utgangspunktet for inntektspolitikken vært å sikre utøverne i landbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper. Det er også grunnlaget for årets jordbruksoppgjør.

1.5.2 *Rammen*

Jordbrukets brutto inntekter består av inntjening fra markedet og overføringer fra staten. Oppbyggingen av rammen er basert på anslag for utviklingen i jordbrukets produksjon, kostnadsutvikling, samt arbeidsforbruk og anslag på lønnsvekst for andre grupper, jf. tabell 6.3 i proposisjonen. De makroøkonomiske størrelsene er i stor grad basert på SSBs prognoser i Økonomisk utsyn.

Når det gjelder prognoser for produksjonsøkning, legger forslaget til jordbruksoppgjør til grunn samme anslag som Jordbrukets forhandlingsutvalg gjorde i sitt krav. Anslag for utviklingen i kapitalkostnadene er utarbeidet av NILF/Budsjettnemndas sekretariat. Samlet gir dette følgende prognoser:

- Økning i produksjonsvolumet på 0,7 pst. fra 2014 til 2015.
- Prisøkning på 2,1 pst. i gjennomsnitt for inntektsposter som ikke er avtaleregulert. Disse utgjør om lag 40 pst. av brutto markedsinntekter.
- Vekst i volumet av ikke-varige driftsmidler med 0,2 pst. fra 2014 til 2015.
- Prisøkning på jordbrukets ikke-varige driftsmidler på 2,1 pst. fra 2014 til 2015.
- Kapitalslit og leasing er beregnet av Budsjettnemndas sekretariat med grunnlag i samme investeringsnivå i 2015 som i 2014, generell prisvekst på 1,6 pst., og 0,1 prosentpoeng reduksjon i bankenes utlånsrente.
- Normalisert realrentekostnad er beregnet med samme forutsetninger, og økning i lånemassen på 2 pst. til en samlet næringsgjeld på 54 3/4 mrd. kroner.

- 2,2 pst. reduksjon i arbeidsforbruk, som prognosert av Budsjettnemnda.
- 3,3 pst. lønnsøkning for andre grupper fra 2013 til 2014 og 3,5 pst. fra 2014 til 2015.

Totalt gir disse anslagene en prognosert økning i brutto inntekter som følge av økt produksjon og prisøkning i sektorer uten målpris på 455 mill. kroner. Prognosert kostnadsvekst blir 445 mill. kroner.

Prognosene over innebærer at jordbruket i gjennomsnitt vil få en prosentvis inntektsvekst som andre grupper, med en ramme for oppgjøret på 150 mill. kroner.

Finansieringen av rammen går fram av tabell 6.4 i proposisjonen. Målprisene økes fra 1. juli 2014 med en årsvirkning på 340 mill. kroner. Fra 2013 er det vel 60 mill. kroner i overførte midler, som ikke ligger inne i grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda. Disse midlene disponeres som en del av rammen. Bevilgningen over kap. 1150 foreslås redusert med 250 mill. kroner i 2015. Med prognosene i tabell 6.3 i proposisjonen vil verdien av jordbruksfradraget endre seg lite.

Rammen legger til rette for en inntektsøkning på 3,5 pst. fra 2014, før oppgjør, til 2015. Deler av rammen (målprisendringer fra 1. juli og omdisponering innenfor budsjettet) får inntektseffekt allerede i 2014. Det vil gi en inntektsøkning på om lag 1 1/4 pst., eller 3 500 kroner per årsverk i 2014 ift. Total-

kalkylens opprinnelige budsjett før oppgjør, dersom de foreslåtte økningene i målpriser realiseres fra 1. juli. Det resterende vil komme som ytterligere inntektsvekst i 2015.

1.5.3 Fordeling på priser og tiltak

Foreslåtte endringer i målprisene er vist i tabell 6.5 i proposisjonen. Målprisene økes innenfor en samlet ramme på 340 mill. kroner.

Regjeringen legger vekt på at næringsmiddelindustriens konkurransekraft skal opprettholdes. Bevilgningen til råvareprisutjevningsordningen (post 70.12) skal ta hensyn til svingninger i volumer, endringer i internasjonale priser, endringer i målpriser og tilskuddsendringer som påvirker råvareprisene til industrien, samt virkninger som følge av mulige svingninger i valutakurser. Med grunnlag i prognoser for forbruk, foreslås en reduksjon i bevilgningen på 26,3 mill. kroner. Målprisene for korn økes med 5 øre per kg. Prisnedskrivningstilskuddet til alt norsk korn økes tilsvarende med 5 øre per kg, slik at råvareprisene til matmel og kraftfôr blir uendret.

Bevilgningene på kap. 1150 Til gjennomføring av jordbruksavtalen, foreslås endret som vist i tabellen nedenfor. Satsendringer på de enkelte ordningene går fram av vedlegg 1 til proposisjonen. Tilpasning av virkemiddelbruken er nærmere omtalt i proposisjonens kapittel 7.

Endringer i bevilgninger til gjennomføring av jordbruksavtalen. Mill. kroner.

Post	Endring	Budsjett 2014
1 Driftskostnader, utredninger og evalueringer	10,0	2,5
50 Fondsavsetninger	-50,0	1 190,6
70 Markedsregulering	-34,3	290,8
71 Tilskudd til erstatninger m.m.	-2,9	72,0
73 Pristilskudd	62,8	2 539,5
74 Direkte tilskudd	-163,4	8 442,4
77 Utviklingstiltak	-28,7	275,8
78 Velferdsordninger	-43,5	1 601,8
SUM KAP. 1150	-250,0	14 415,4

Tabell 6.7 i proposisjonen viser utslaget av pris- og tilskuddsendringer for referansebrukerne, inkl. forutsetninger om pris- og kostnadsendringer, og økt utnyttning av jordbruksfradraget, tilsvarende forutsetningene for rammen.

Budsjettnemndas sekretariat har beregnet inntektsendringen fra 2014 til 2015. Beregningen i tabell 6.7 inkluderer ikke volumendringer (produktivtetsvekst) fra 2014 til 2015. Budsjettnemnda har beregnet at slike endringer utgjør 6 000 til 9 000 kroner

per år for de fleste produksjoner, med unntak for korn hvor negative avlingstrender gjør at volumendringer ikke bidrar positivt til nettoinntekten.

1.5.4 Andre hovedpunkter

Regjeringen legger opp til en fordelingsprofil med grunnlag i prioriteringene som er omtalt i kapittel 6.1. Det er lagt vekt på å legge til rette for økt produksjon ved å prioritere produksjonsavhengig støtte

og fjerne tak og begrensninger. Distriktsprofilen er i stor grad opprettholdt, og det foreslås en viss omfordeling fra mindre bruk til heltidsbruk. Videre prioriteres tiltak for å forenkle virkemidlene.

Det er i dag flere vilkår for å være berettiget til produksjonstilskudd, bl.a. må foretaket ha en avgiftspliktig omsetning på minst 20 000 kroner. Omsetningen må ikke være tilknyttet jordbruksvirksomhet. Kontroll av omsetningskravet krever en del forvaltning og fungerer ikke som avskjæring mot næringsvirksomhet. Omsetningskravet avvikles som grunnvilkår, og i stedet heves bunnfradraget med 3 000 kroner, som en nedre avgrensning.

Det foreslås videre å flate ut all strukturprofil i arealtilskuddene, slik også Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslo for arealtilskudd til grovfôr i kravet. I husdyrtilskuddene slås noen strukturtrapper sammen og øverste satsintervall heves. Beløpstaket per foretak i tilskudd til husdyr avvikles.

MELK

For å øke melkeproduzentenes tilpasningsmuligheter og bedre mulig utnyttelse av det lokale ressursgrunnlaget og kapitalen, foreslås følgende endringer i kvoteordningen for melk:

- å innføre ett felles produksjonstak for alle melkeforetak på 1 200 000 liter
- å avvikle særbestemmelsene for samdrifter i forskrift om kvoteordningen for melk og i forskrift om produksjonstilskudd
- å redusere kravet til andel kvote som må bli solgt til staten fra 50 til 20 pst. av omsatt kvotemengde
- å igangsette en utredning av konsekvensene ved å gjøre produksjonsregionene større, med sikte på å innføre større regioner i jordbruksavtalen 2015
- endringene gjennomføres både for kumelk og geitemelk, med unntak for regioninndelingen
- målprisene på melk foreslås økt med 15 øre per liter, tilsvarende 230 mill. kroner
- satsene i driftstilskuddet til melkeproduksjon økes med 1 000 kroner
- det innføres tilskudd for 50 kyr og oppover, tilsvarende satsen for andre storfe

AMMEKU/STORFEKJØTT

- I husdyrtilskuddet etableres en felles sats opp til 50 kyr.
- Driftstilskuddet økes med 1 000 kroner per foretak over 40 kyr.

SAU/LAM

- Det utbetales husdyrtilskudd sau uavhengig av driftsform, inkl. utegangersau.

- I husdyrtilskuddet reduseres antall satsintervaller til 2, og om lag 300 mill. kroner overføres til tilskudd til lammeslakt, som økes med 370 mill. kroner, for å stimulere økt produksjon.

Bevilgningen til LUF reduseres med 50 mill. kroner. Innvilgningsrammen fra fondet foreslås redusert med 51 mill. kroner, inkl. rentestøtteordningen i 2015. I tillegg tilføres fondet 110,9 mill. kroner i 2014 av ledige midler på avtalen.

Det foreslås å spisse innretningen på fondet.

Oppsummert foreslår regjeringen følgende forenklinger av virkemidlene:

De ti viktigste forenklingsforslagene

1. Felles kvotetak for alle typer melkeforetak (samdrifter og enkeltbruk)
2. Avvikle det særskilte samdriftsregelverket med antalls- og avstandskrav
3. Flate ut all strukturprofil i arealtilskuddene
4. Slå sammen satsintervaller i tilskudd til husdyr
5. Innføre tilskudd for mer enn 50 kyr på samme nivå som for andre storfe
6. Fjerne samdriftsregelverket i produksjonstilskuddsforskriften
7. Utbetale samme tilskudd til sau uavhengig av driftsform (vanlig sau og utegangersau)
8. Igangsette arbeid med ny IKT-plattform for produksjonstilskudd (eStil)
9. Redusere bevilgningen til spesielle miljøtiltak i jordbruket med 70 mill. kroner, og innsnevre formålet
10. Avvikle omsetningskravet for å være berettiget produksjonstilskudd og i stedet heve bunnfradraget

Tilskudd som foreslås avviklet i sin helhet

11. Avvikle tilskudd til fruktlager og i stedet utbetale tilskuddet direkte til produsenter av frukt, bær og grønnsaker
12. Avvikle tilskudd til tidligpensjonsordningen for jordbrukere, men opprettholde den for dem som allerede er inne i ordningen
13. Avvikle overføring til Sametingets midler til næringsformål under LUF
14. Avvikle praktikantordningen
15. Avvikle tilskudd til kadaverhåndtering
16. Avvikle tilskudd ved tap i epleproduksjonen forårsaket av rognebærmøll
17. Avvikle erstatning ved tap av sau på beite
18. Fjerne tilskudd til prisnedskrivning av korn i pelsdyrfôr og erstatte det med administrative tollnedsettelse som for fiskefôr (frihandelsnæring)

Andre forenklinger

19. Fjerne beløpstaket i tilskudd til husdyr

20. Fjerne kvantumstaket for frukt og bær i distrikts-tilskuddet
21. Fjerne beløpstaket for veksthusgrønnsaker i distrikts-tilskuddet og redusere antall tilskuddssoner
22. Avvikle struktur-differensiering for melkeproduksjon i avløsertilskuddet
23. Avvikle forskrift om miljøplan og ivareta nødvendige krav gjennom forskrift om produksjons-tilskudd og Kvalitetssystemer i landbruket
24. Redusere utviklingsmidlene til økologisk jordbruk med 12 mill. kroner og fjerne soneinndelingen i tilskudd til økologisk husdyrproduksjon
25. Overføre forvaltning av regionale midler til bioenergi til nasjonalt nivå
26. Avvikle nasjonal grense for investeringstilskudd innenfor BU-ordningen
27. Avvikle midler til Innovasjon Norge under sentrale BU-midler
28. Avvikle lokal forvaltning av BU-midler i Valdres og Nord-Gudbrandsdal
29. Forenkle tilskudd til veterinærreise og delvis samordne med tilskudd til semin

Utredninger, med sikte på forenkling

30. Utrede konsekvensene av å gjøre produksjonsregionene i kvoteordningen for melk større, med sikte på å innføre større regioner i jordbruksavtalen 2015
31. Gjennomføre en helhetlig utredning av miljøvirkemidlene under miljøprogrammene til jordbruksoppgjøret 2015 med sikte på målretting og forenklinger for miljø, næring og forvaltning, redusere antall støtteordninger og øke formåls-effektiviteten ved virkemiddelbruken
32. Evaluere ordningene tilskudd til avløsning ved sykdom m.m. og tilskudd til sykepenger, med sikte på forenkling
33. Revidere og forenkle forskrift om produksjons-tilskudd
34. Utrede konsekvenser av å avvikle tilskudd til reparasjon av vinterskadd eng og erstatning for tap av bifolk

1.6 Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150

1.6.1 Budsjettmessige forhold kapittel 1150

Jordbruksoppgjøret dreier seg om budsjettmessige endringer for budsjettåret 2015. Videre utarbeides det prognoser for forbruket i 2014 på de enkelte ordninger med gjeldende satser og regelverk. På bakgrunn av dette fremmes det nye bevilgningsforslag for Stortinget som innebærer endringer og om-disponeringer innenfor gjeldende budsjett i 2014 som tilpasser bevilgningene til det faktiske behov. I den forbindelse legges det til grunn en om-disponering av tidligere bevilgede, men ikke disponerte beløp (over-

førte beløp), som engangsbevilgninger i inneværende budsjettår.

På de overførbare postene er det godkjent overført 59,9 mill. kroner fra 2013 til 2014, jf. tabell 8.1 i proposisjonen.

Forbruksprognoser utarbeides av Statens landbruksforvaltning ut fra gjeldende satser for alle poster og underposter på kap. 1150 og kap. 4150. Det gir grunnlag for å tilpasse bevilgningene til behovet. Forbruksprognosene på de overførbare postene med gjeldende satser i 2014 viser et underforbruk på 90,8 mill. kroner, sammenlignet med vedtatt budsjett for 2013, jf. tabell 8.2 i proposisjonen.

I forhold til de beløp som utbetales, er innsparingen klart innenfor en normal prognoseusikkerhet.

Summen av udisponerte, overførte midler fra 2013 og prognoserte innsparinger i 2014, utgjør 150,7 mill. kroner, som ligger til grunn for de foreslåtte om-disponeringer av budsjettet for 2014.

I oppgjøret foreslås det en økning i kornprisene med 5 øre/kg fra 1. juli 2014. Samtidig er det lagt til grunn uendrede råvarekostnader til kraftfôrproduksjon. Det forutsetter en økt prisnedskrivning til norsk korn på 5 øre/kg. For å unngå markedsforstyrrelser, og bidra til at forutsetningene om råvarekostnad i kraftfôrproduksjonen oppfylles, må den økte prisnedskrivningen av norsk korn gjennomføres fra 1. juli 2014. Det innebærer at bevilgningen på post 73.19 må styrkes med 34,8 mill. kroner i 2014. Dette finansieres gjennom om-disponering av bevilgninger, jf. tabell 8.3 i proposisjonen.

Det foreslås videre at arbeidet med eStil finansieres med en avsetning på 5 mill. kroner av ledige midler i 2014, på post 1. Det resterende beløp på 110,9 mill. kroner bevilges som en styrking av kapitalen i Landbrukets utviklingsfond, post 50.11.

1.6.2 Budsjettmessige endringer fra 2014 til 2015

De budsjettmessige konsekvenser i 2015 av dette jordbruksoppgjøret vil bli fremmet for Stortinget i Landbruks- og matdepartementets Prop. 1 S (2014–2015), jf. forslag til vedtak II. I tabeller i proposisjonens kapittel 8 vises de justerte bevilgningsbehov som følge av endringene som foreslås i dette jordbruksoppgjøret. Endringer som skyldes konsekvensjusteringer eller justerte volumprognoser på overslagsbevilgningene, er ikke innarbeidet.

2. Komiteens merknader

2.1 Generelle merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Else-May Botten, Ingrid Heggø, Odd Omland og Knut Storber-

get, fra Høyre, Frank Bakke-Jensen, Ingunn Foss, Gunnar Gundersen og Ove Trellevik, fra Fremskrittspartiet, Morten Ørsal Johansen, Øyvind Korsberg og Jørund Rytman, fra Kristelig Folkeparti, Line Henriette Hjemdal, fra Senterpartiet, lederen Geir Pollestad, og fra Venstre Pål Farstad, viser til at jordbruksforhandlingene bygger på Hovedavtalen for jordbruket, som er inngått mellom staten på den ene siden og Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag på den andre. Det følger av hovedavtalen at partene i forhandlingene om jordbruksavtale er staten på den ene siden og organisasjonene i jordbruket på den andre siden. Komiteen har merket seg at det ble brudd i forhandlingene og at regjeringen fremmet en proposisjon basert på statens tilbud den 23. mai 2014 som ble oversendt Stortinget i Prop. 106 S (2013–2014).

Komiteen viser for øvrig til merknadene til landbruksmeldingen Meld. St. 9 (2011–2012) om landbruks- og matpolitikken, jf. Innst. 234 S (2011–2012), og de mange merknadene en samlet komité sluttet seg til i Innst. 8 S (2013–2014).

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til avtale mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre av 28. mai 2014 om jordbruksoppgjøret 2014. Flertallet viser til at man der gav uttrykk for at samarbeidspartiene ønsker et miljøvennlig, bærekraftig og fremtidsrettet norsk landbruk med både store og små bruk i hele landet. Det er et mål at norsk landbrukspolitikk skal stimulere til økt matproduksjon, med intensjon om økt selvforsyning, blant annet av hensyn til norske forbrukere og av beredskaps-hensyn. Vilårene for jordbruksdrift er forskjellige i ulike deler av landet, og jordbruket bidrar også til andre viktige samfunns-goder enn mat, slik som ivaretagelse av norsk kulturlandskap, reiseliv og spredt bosetting. Flertallet mener det må opprettholdes en differensiering i virkemidlene, som legger til rette for en variert bruksstruktur og sikrer bærekraftig produksjon på jordbruksarealene i hele landet. Flertallet mener matproduksjon er jordbrukets hovedoppgave. Flertallet er enige om å sikre en hensiktsmessig bruk av statlige overføringer, redusere kostnadsnivået og gi bonden nye og bedre inntektsmuligheter. For flertallet er eiendomsretten og bøndernes rammevilkår til å drive næringsvirksomhet viktig.

Flertallet mener at avtalen om jordbruksoppgjøret 2014 markerer et viktig skritt i samarbeidspartienes arbeid for å legge til rette for et miljøvennlig, bærekraftig og fremtidsrettet landbruk med både sto-

re og små bruk i hele landet. Flertallet viser til at samarbeidspartiene mener virkningen av politikken som nå vedtas bør være gjenstand for en grundig evaluering, og at det i jordbruksoppgjøret for 2015 gjøres rede for konsekvenser som er synlige på kort sikt.

Flertallet er videre enige om at det skal legges frem en stortingsmelding om landbruket og skognæringen i et fremtidig Norge.

Flertallet bestrider påstanden fra komiteens medlem fra Senterpartiet som mener Venstre og Kristelig Folkeparti har valgt en strategi med å drive skadebegrensning sammen med regjeringspartiene og at politikken ikke innebærer noe positivt sammenlignet med den faktiske situasjonen i dag. Flertallet viser til at enkelte utviklingstrekk har bestått uavhengig av regjeringer. Under regjeringen Stoltenberg II ble for eksempel det totale jordbruksarealet redusert med 5 pst. eller om lag 500 000 dekar. Andelen leiejord har økt fra 38 til 43 pst., og selvforsyningsgraden er redusert fra 52 til 48 pst. Antall bruk med melkeproduksjon er redusert med 37 pst., og det har forsvunnet 18 000 årsverk fra jordbruket. Gjennomsnittsalderen på brukerne har økt fra 48,8 til 50,5 år.

Komiteen mener det er avgjørende at landbrukspolitikken som føres gir trygg og sikker mat, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og ei bærekraftig næring.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet mener at for å sikre dette må man øke lønnsomheten i bruk av jordbruksarealene gjennom et sterkt importvern, beholde årlige forhandlinger mellom staten og faglaga i jordbruket, samt sikre gårdbrukerne en sterk markeds-makt gjennom samvirkemessig omsetning av varene.

Disse medlemmer peker på at ressursene som er nødvendige for å øke matproduksjonen, er knappe og spredt over hele landet. Ikke minst gjelder dette kornarealer som har en nøkkelfunksjon i produksjonen av mat- og fôrkorn. For å sikre at vi får mest mulig ut av våre nasjonale ressurser, mener disse medlemmer at vi skal benytte regional arbeidsdeling for å holde hele det norske jordbruksarealet i drift. Denne politikken er også avgjørende for å sikre de over 50 000 arbeidsplassene i næringsmiddelindustrien.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er tilfredse med at et samlet storting, både i Innst. 8 S (2013–2014) og i denne innstillingen, slutter seg til målet om økt matproduksjon, med intensjon om økt selvforsyningsgrad med utgangspunkt i norske ressurser.

Disse medlemmer understreker at det, for å nå disse målene, er avgjørende å utnytte ressursgrunnlaget i hele landet. For å oppnå dette må det i tilstrekkelig grad legges til rette for variert bruksstruktur der også små og mellomstore bruk får økt lønnsomhet.

Disse medlemmer mener statens tilbud i jordbruksoppkjøret ikke i tilstrekkelig grad var i samsvar med målene om økt matproduksjon, økt selvforsyningsgrad, landbruk i hele landet, variert bruksstruktur, økt inntekt for aktører i landbruket, og bedre tilretteleggelse for rekruttering.

Disse medlemmer kan ikke se at det i statens tilbud til jordbruksoppkjøp var lagt tilstrekkelig opp til rammevilkår og virkemidler som sikret lønnsomhet også for små og mellomstore bruk. Disse medlemmer understreker at merknader fra flertallet i næringskomiteen om at det må sikres økt lønnsomhet i landbruket, er Stortingets vedtatte landbrukspolitikk, og at det er å forvente at regjeringen i statens fremtidige tilbud tar utgangspunkt i Stortingets forutsetninger for landbrukspolitikken.

Disse medlemmer vil bemerke at flertallets varslede evaluering av politikken som nå vedtas, vanskelig kan fange opp konsekvensene av årets oppgjør isolert, men vil bli påvirket av den politikken som er ført de senere år.

Disse medlemmer viser til det store engasjementet som har vært rundt årets jordbruksoppkjøp. Det har vært sterke reaksjoner på regjeringens tilbud til jordbruket i form av aksjoner, demonstrasjoner, ordføreroppbrot, brev fra kommuner, organisasjoner og enkeltpersoner. Det er tydelig for disse medlemmer at det norske folk ønsker en annen retning for norsk matproduksjon enn den regjeringen legger opp til.

Disse medlemmer viser til at jordbruksforhandlingene bygger på hovedavtalen for jordbruket, som er inngått mellom staten på den ene siden, og Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag på den andre. Det følger av hovedavtalen at partene i forhandlingene om jordbruksavtale er staten på den ene siden og organisasjonene i jordbruket i fellesskap på den andre. Disse medlemmer viser til at jordbruksavtalen har bidratt til forutsigbar matforsyning til stabile priser over hele landet, og trygghet og økonomisk stabilitet for norsk landbruk. Disse medlemmer ser det som viktig at partene i jordbruket også i framtiden skal kunne forhandle om de økonomiske rammene for norsk landbruk, og vil slå ring om forhandlingsinstituttet. Disse medlemmer understreker betydningen av at de føringer som er gitt for landbrukspolitikken legges til grunn for statens tilbud i jordbruksoppkjøret, og at regjeringen forankrer sin politikk i Stortinget.

Disse medlemmer viser til at det i kravet fra organisasjonene ble foreslått at det skulle bevilges 2 mill. kroner over 3 år til et prosjekt som setter rekruttering til landbruket og landbruksutdanning på alle nivåer i sammenheng. Disse medlemmer merker seg at regjeringen ikke har funnet rom for dette i sitt forslag.

Disse medlemmer viser samtidig til at Norges Bygdeungdomslag under den åpne høringen tok opp dette forslaget på nytt, og ba om næringskomiteens støtte. Disse medlemmer ser på dette som et positivt prosjekt som bør støttes.

Disse medlemmer stiller seg undrende til at regjeringen kaller det forenkling når de avviker ordninger og fjerner virkemidler. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til at regjeringen mener en avvikling av investeringsvirkemidlene til Sametinget er en forenkling. Disse medlemmer støtter ikke dette.

Disse medlemmer mener det er vanskelig å se at det å avvike ordningen med regionale BUordninger i Valdres og Nord-Gudbrandsdal innebærer forenkling og støtter derfor ikke dette. Disse medlemmer understreker at forenklingsarbeidet som retter seg mot næringslivet og som kan bidra til å redusere bedriftenes kostnader, må videreføres med full styrke.

Disse medlemmer understreker viktigheten av gode velferdsordninger i landbruket.

Disse medlemmer mener at større endringer av norsk landbrukspolitikk må avvete Stortingets behandling av den varslede stortingsmeldingen.

Disse medlemmer mener regjeringen la frem et tilbud til jordbruket som ikke er i tråd med målene for norsk matproduksjon som Stortinget har slått fast i Innst. 234 S (2011–2012) og Innst. 8 S (2013–2014). Det fremlagte tilbudet vil øke inntektsforskjellene mellom landbruket og andre grupper. Tilbudet vil i tillegg føre til en kraftig strukturendring til fordel for de største brukene. Disse medlemmer viser til at årets oppgjør innebærer en markant kursendring i landbrukspolitikken. Regjeringens tilbud er ikke egnet til å øke inntektsnivået i landbruket og vil derfor heller ikke styrke rekrutteringen til næringen.

Disse medlemmer har i denne innstillingen valgt å ikke kommentere detaljene i regjeringens forslag. Disse medlemmer kan ikke støtte verken regjeringens forslag eller forslag basert på den fremforhandlede avtalen mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre. Disse medlemmer vil anføre fem grunner:

- Det økonomiske opplegget er for svakt.
- Innretningen på oppkjøret vil særlig ramme matproduksjonen i distriktene.

- Det legges opp til en politikk som kan true Norges positive situasjon for dyrevelferd, dyrehelse, lav medisinbruk og god plantehelse.
- Forenklingstiltakene er enten kutt i ordninger eller tiltak som har liten forenklingseffekt.
- Regjeringen har i sitt tilbud ikke i tilstrekkelig grad tatt faglagenes krav og forslag på alvor.

Disse medlemmer vil av disse grunner fremme forslag om at det blir gjennomført nye forhandlinger basert på merknader i denne innstillingen, komiteens merknader til statsbudsjettet 2014 og stortingsmeldingen om mat- og landbrukspolitikken samt Hovedavtalen for jordbruket § 1.

Disse medlemmer er sterkt kritiske til regjeringens håndtering av årets jordbruksoppgjør og mener at det ikke er i tråd med de rammer og målsettinger som Stortinget har satt i forbindelse med behandling av Meld. St. 9 (2011–2012), jf. Innst. S. nr. 234 (2011–2012) og til Hovedavtalen for jordbruket § 1. Disse medlemmer foreslår å sende jordbruksavtalen tilbake til regjeringen for videre forhandlinger.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

- «a) Prop. 106 S (2013–2014) sendes tilbake til regjeringen.
- b) Stortinget ber regjeringen innlede nye forhandlinger med jordbrukets organisasjoner, og legge fram et nytt tilbud i samsvar med Stortingets forutsetninger, som fremgår av Innst. 234 S (2011–2012).
- c) Ny avtale legges fram for Stortinget, og gjeldende avtale forlenges inntil ny avtale er vedtatt.
- d) Det legges til grunn en økonomisk ramme som innebærer en videreføring av inntektsutviklingen fra oppgjøret for 2013/2014.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener matproduksjonen må økes, og at vi skal ha et landbruk over hele landet. Vi vil sikre økt verdiskaping innen verdikjedene for mat og skog, som står sentralt i den nye bioøkonomien. Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet i april (2014) la fram en landbrukspolitisk plattform, «Grønn vekst», som danner grunnlaget for vår jord- og skogbrukspolitikk.

Disse medlemmer viser til at Stortinget under behandlingen av Meld. St. 9 (2011–2012) satte ambisiøse målsettinger for norsk landbruk, og slo fast at matproduksjonen skal øke i takt med befolkningsveksten for å opprettholde selvforsyningsgraden om lag på dagens nivå, noe som ville tilsvare en økning i jordbruksproduksjonen på 20 pst. på 20 år. Videre ble det slått fast at bruk av norske ressurser

som grovfôr og beite skal vektlegges, og at vi fortsatt skal ha et landbruk over hele landet. Det ble også slått fast at jordbruksavtalen, importvernet og markedsreguleringen er viktige stolper i landbrukspolitikken, og en samlet næringskomité uttrykte at det skal legges til rette for en variert bruksstruktur som både tar hensyn til tradisjonelle familiebruk og gir mulighet for ulike samarbeidsformer.

Disse medlemmer er spesielt bekymret over strukturprofilen i årets jordbruksoppgjør, som vil ramme små og mellomstore bruk og kombinasjonsbruk over hele landet. Disse medlemmer frykter også at profilen i jordbruksoppgjøret kan gjøre det vanskelig å nå målet om økt matproduksjon og holde areal i hevd, og på sikt bidra til en avvikling av norsk distriktslandbruk.

Disse medlemmer mener at rammen burde vært økt med minst 450 mill. kroner. Disse medlemmer ser det som positivt at forliket som ble inngått med Kristelig Folkeparti og Venstre, gir en økning i rammen på 250 mill. kroner, noe som er betydelig nærmere Arbeiderpartiets forslag enn det regjeringen la opp til. Disse medlemmer ser det som viktig at forliket har bidratt til å styrke velferdsordningene og sikre at tidligpensjonsordningen kan videreføres, noe som er viktig for bl.a. å stimulere til gode eierskifter i landbruket. Disse medlemmer ser det også som viktig å rekruttere nye inn i landbruket, og merker seg at det i samarbeidsavtalen fremgår at det skal legges til rette for dette, uten at dette konkretiseres nærmere. Disse medlemmer har merket seg at et av de såkalte forenklingstiltakene i jordbruksoppgjøret er å avvikle praktikantordningen, som skal bidra til nettopp rekruttering.

Disse medlemmer ser det som positivt at samarbeidsavtalen bidrar til et bedre jordbruksoppgjør for kornsektoren enn det regjeringens forslag gjorde, men frykter likevel at kornproduksjonen her i landet fortsatt vil falle. Disse medlemmer ønsker å styrke norsk kornproduksjon ytterligere, da en styrket norsk kornøkonomi er viktig for å sikre økt matproduksjon basert på norske ressurser.

Disse medlemmer merker seg at regjeringspartiene, Venstre og Kristelig Folkeparti varsler at det skal legges fram en ny stortingsmelding om landbruket og skognæringen i Norge. Disse medlemmer mener at en eventuell ny landbrukspolitikk må drøftes og forankres i Stortinget, og imøteser den varslede stortingsmeldingen fra regjeringen.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre ønsker et aktivt landbruk i alle deler av landet. Dette er avgjørende for å nå målene om økt matproduksjon med intensjon om økt selvforsyningsgrad, men også for å opprettholde

hovedtrekkene i bosettingsmønsteret og et levende kulturlandskap.

Disse medlemmer viser til at det er store topografiske forskjeller i Norge, og understreker at dette gir behov for et differensiert virkemiddelapparat som ivaretar de aktørene som driver på mer krevende steder.

Disse medlemmer viser til at det nå pågår en helhetlig gjennomgang av skatteregimet ved Scheel-utvalget, og ser frem til de anbefalingene som blir lagt frem i deres utvalgsrapport. Disse medlemmer viser til at det flere ganger har blitt trukket frem at norske rammevilkår for små og mellomstore bedrifter bør bedres. Blant annet er det trukket frem reduksjon i selskapskatten, fjerning av formuesskatten og bedring av avskrivningsreglene. Disse medlemmer peker på at slike endringer vil bedre lønnsomheten til norsk landbruk.

Disse medlemmer ønsker et fremtidsrettet, bærekraftig og innovativt landbruk, som gir fremtidstro for aktører som vil inn i landbruket. Disse medlemmer understreker at den betydelige produktivitsveksten som har vært i landbruket de siste årene, reflekterer et innovativt landbruk med omstillingsevne, som evner å bruke nyskaping og teknologi til å fremme økt verdiskaping.

Disse medlemmer mener det er behov for ytterligere satsing på innovasjon, forskning og utvikling i landbruket, slik at næringen blir enda mer fremoverlent, fremtidsrettet og nyskapende.

Disse medlemmer viser til at det ble omdisponert i underkant av 115 000 dekar dyrka og dyrkbar jord i perioden 2005–2012. Dyrka jord utgjorde størstedelen av omdisponeringen. Disse medlemmer er bekymret over den høye omdisponeringstakten, og særlig at store deler av omdisponeringen skjer i bynære områder der jorden og forutsetningene for kornproduksjon er best. Disse medlemmer understreker at det er behov for en økt oppmerksomhet om jordvern, og imøteser regjeringens jordvernstrategi.

Disse medlemmer viser til at det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom næringsmiddelindustrien og primærleddet, og at endringer som medfører utfordringer for ett av leddene i matproduksjonskjeden, vil kunne gi utfordringer for hele verdikjeden. Disse medlemmer er opptatt av at både primærleddet og næringsmiddelindustrien har konkurransedyktige rammevilkår slik at norske ressurser kan utnyttes fullt ut.

Disse medlemmer viser til at norsk skog og jord har store karbonlagre, og råstoff fra skogen kan erstatte fossilt brensel. Disse medlemmer mener en bærekraftig skogforvaltning med skogvern, herunder bevaring av gammel skog samt hogst, plan-

ting og stell, er både god klimapolitikk, næringspolitikk og miljøpolitikk.

Disse medlemmer mener det er behov for at det skal legges til rette for aktivt skogbruk med mulighet for økt bærekraftig avvirkning for å møte en eventuell økt etterspørsel, samt styrket skogkulturinnsats med økt bruk av foredlet plantemateriale for å bygge opp ny skog.

Disse medlemmer viser til at det er en underdekning av storfe basert på norske ressurser, og at det er rom for økt storfeproduksjon for å møte etterspørselen. Disse medlemmer mener det er behov for et initiativ for å styrke norsk storfeproduksjon. Disse medlemmer registrerer at storfeproduksjon ikke er et av satsingsområdene i årets oppgjør, og mener at storfekjøtt bør bli viet økt oppmerksomhet ved senere oppgjør.

Disse medlemmer viser til at Tyr har det nasjonale ansvaret for avlsarbeidet på kjøttfe i Norge. Med de store utfordringene for økt storfekjøttproduksjon her til lands, ber disse medlemmer om at tilskuddet Tyr får står i forhold til de utfordringene og den verdiskapingen dette utgjør.

Disse medlemmer viser til at de menneskeskapt klimaendringene har økt ustabiliteten i verdens matvaremarked. Disse medlemmer mener det, kombinert med et ansvar for beredskap for egen befolkning, er tungtveiende argumenter for økt matproduksjon og selvforsyningsgrad i Norge. Disse medlemmer mener det er behov for en sårbarhetsanalyse med en vurdering av norsk selvforsyning sett i lys av ustabiliteten og uforutsigbarheten i verdens matproduksjon og matvaremarked.

Disse medlemmer er tilfredse med at et samlet storting, både i Innst. 8 S (2013–2014) og i denne innstillingen, slutter seg til målet om økt matproduksjon, med intensjon om økt selvforsyningsgrad med utgangspunkt i norske ressurser.

Disse medlemmer understreker at det, for å nå disse målene, er avgjørende å utnytte ressursgrunnlaget i hele landet. For å oppnå dette må det i tilstrekkelig grad legges til rette for variert bruksstruktur der også små og mellomstore bruk får økt lønnsomhet.

Disse medlemmer kan ikke se at det i statens tilbud til jordbruksoppgjør var lagt tilstrekkelig opp til rammevilkår og virkemidler som sikret lønnsomhet også for små og mellomstore bruk. Disse medlemmer understreker at merknader fra flertallet i næringskomiteen om at det må sikres økt lønnsomhet i landbruket, er Stortingets vedtatte landbrukspolitikk, og at det er å forvente at regjeringen i statens fremtidige tilbud tar utgangspunkt i Stortingets forutsetninger for landbrukspolitikken.

Disse medlemmer viser til at det er lang praksis for at regjeringen ved brudd i forhandlingene

fremmer statens opprinnelige tilbud som forslag for Stortinget, og at dette vedtas uten endringer. Disse medlemmer vil fastholde dette som hovedregel og normal praksis.

Disse medlemmer mener det i år var nødvendig å justere tilbudet i Stortinget, og at det var særlig viktig å styrke små og mellomstore bruk innenfor sau og melk, samt styrking av kornøkonomien. Disse medlemmer er også tilfreds med at det ble gjort vesentlige bedringer av velferdstilbudene for aktører i landbruket, samt en styrking av klima- og miljøstatsingen.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti er opptatt av å sikre økt lønnsomhet i landbruket, og peker på at dette kan gjøres både ved å øke inntektssiden gjennom økte overføringer eller økt målpris, og ved å minke utgiftene gjennom bedre rammevilkår som skatt, avgift og avskrivningsregler.

Dette medlem mener overføringer over statsbudsjettet bør målrettes mot bruk som ikke får tilstrekkelig lønnsomhet av pris på produktene alene.

Dette medlem mener statens tilbud i jordbruksoppkjøret ikke i tilstrekkelig grad var i samsvar med målene om økt matproduksjon, økt selvforsyningsgrad, landbruk i hele landet, variert bruksstruktur, økt inntekt for aktører i landbruket, og bedre tilretteleggelse for rekruttering.

Dette medlem understreker at det fremdeles er Kristelig Folkepartis primærstandpunkt å sikre bønder, som selvstendig næringsdrivende, muligheter til å redusere inntektsforskjellene til andre yrkesgrupper. Dette medlem mener årets oppgjør har tatt viktige steg i denne retningen gjennom avtalen mellom regjeringspartiene, Kristelig Folkeparti og Venstre. Dette medlem viser til at Senterpartiet, både gjennom Innst. 234 S (2011–2012) til Meld. St. 9 S (2011–2012) og innstillingene til de siste årenes jordbruksoppgjør fremlagt av statsråder fra Senterpartiet, ikke har sluttet seg til Kristelig Folkepartis mål om at inntektsforskjellene til andre grupper skal reduseres.

Dette medlem er derfor glad for at også Senterpartiet nå ser verdien av at aktører i landbruket skal ha en inntektsutvikling som reduserer inntektsforskjellene til andre grupper.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener at for å nå målet om økt matproduksjon og jordbruk over hele landet må det sikres bedre inntekter i jordbruket. Det må føres en inntektspolitikk som gir bonden bedre betalt for maten som blir produsert. Inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet må utjevnes. I jordbruket er det stort behov for oppgradering og nyinvesteringer i blant annet driftsbygninger og jord. For å sikre at in-

vesteringer skal kunne skje må det opprettes en egen tiårig investeringspakke for hele landbruksnæringa. Det må også opprettes en fondsordning for hele landbruket med skattefrie avsetninger etter modellen for skogfondet.

Dette medlem mener også at importvernet for jordbruksvarer er avgjørende for å ha et norsk jordbruksvaremarked. Det høye norske lønns- og kostnadsnivået sammen med et utfordrende klima og krevende topografi, bidrar til at prisene for norske landbruksprodukter er høyere enn i våre naboland. Det kan derfor ikke inngås nye handelsavtaler som svekker importvernet og rammevilkårene for den nasjonale landbruksproduksjonen.

Dette medlem mener også at det er svært lite sannsynlig at årets oppgjør på sikt er egnet til å øke norsk matproduksjon og sikre et levende landbruk i hele landet. Regjeringen og landbruks- og matministeren feilet i forsøket på å få til en avtale med landbrukets organisasjoner. Partiene Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre har inngått en avtale som skal legges til grunn for stortingets behandling av saken. Dette medlem merker seg at Venstre og Kristelig Folkeparti har valgt en strategi med å drive skadebegrensning sammen med regjeringspartiene, fremfor å legge grunnlaget for en offensiv landbrukspolitikk for de kommende årene. Den inngåtte avtalen innebærer at inntektsforskjellene øker og at vi får en markant strukturendring i norsk politikk. Flere av resultatene Venstre og Kristelig Folkeparti har oppnådd, er reversering av kutt foreslått av regjeringen, som ikke innebærer noe positivt sammenlignet med den faktiske situasjonen i landbruket i dag.

Dette medlem viser til hva Kristelig Folkeparti mente i innstillingen til siste oppgjør. I Innst. 508 S (2012–2013) skriver Kristelig Folkepartis medlem:

«Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti ønsker et aktivt landbruk i alle deler av landet. Dette er avgjørende for å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret og et levende kulturlandskap. En forutsetning for rekruttering er at jordbruket gir en inntekt å leve av. Derfor er det viktig for dette medlem at forskjellene i inntekt mellom bønder og sammenliknbare yrkesgrupper reduseres.

Dette medlem viser til at det i Meld. St 9 (2011–2012) Velkommen til bords (landbruksmeldingen) ble lagt stor vekt på at inntekt er det viktigste virkemiddelet for å nå de landbrukspolitiske målene. Dette medlem er enig i dette. Dette medlem peker på at inntektsnivået til yrkesutøvere i jordbruket er langt lavere enn hos andre yrkesgrupper. For å nå de landbrukspolitiske målene og sikre rekruttering til yrket vil dette medlem presisere at det må legges rammevilkår for næringen som gir bønder, som selvstendig næringsdrivende, muligheter til vesentlig å redusere inntektsforskjellene til andre grupper.»

Dette medlem viser til at Kristelig Folkeparti nå har gitt sin tilslutning til et oppgjør som bidrar til økte forskjeller i inntekt mellom bønder og andre grupper.

Dette medlem viser til den enorme effektiviseringen som er skjedd innenfor landbruket, og viser til Prop. 106 S (2013–2014) pkt. 3.3.4 der dette er nærmere omtalt. Senterpartiets ambisjon er å føre en politikk som gir optimisme og fremtidstro i landbruket. Det er nødvendig for å sikre vilje til å investere i norsk matproduksjon og for å sikre at nye generasjoner velger å gå inn i bondeyrket. Økt selvforsyningsgrad kan kun oppnås gjennom en politikk der man legger til rette for at mest mulig av matproduksjonen skal skje med utgangspunkt i norske ressurser.

Dette medlem viser til at inntektsforskjellene mellom landbruket og andre grupper må utjevnes. Dette medlem mener at verken regjeringens forslag eller den fremforhandlede avtalen mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, er egnet til å nå de målene som Stortinget har satt for norsk matproduksjon. Dette medlem viser til at fjorårets oppgjør la opp til å gi inntektsutvikling på 13 300 kroner mer enn prognosen for andre grupper.

Dette medlem viser til at jordbruksoppgjøret for 2014 fra den rød-grønne regjeringen innebar en opptrapping av landbrukets inntekter og en tetting av inntektsgap. Dette medlem mener årets oppgjør burde være på minst samme nivå som fjorårets oppgjør. Det tilsier en økning i budsjettmidler på minst 825 mill. kroner ut over regjeringens forslag.

Dette medlem viser til at det brukes begrep som «historisk» om de forenklingstiltakene som regjeringen har presentert. Dette medlem registrerer at departementet ikke har lagt frem noen analyser av hvilken effekt de varslede forenklingstiltakene vil ha. Det vises til svar på skriftlig spørsmål nr. 802 (2013–2014). Det er dette medlems klare oppfatning at flertallet av norske bønder ikke vil merke mye til forenklingstiltakene.

Dette medlem mener at en så stor omlegging av jordbrukspolitikken som årets oppgjør legger opp til, burde vært gjenstand for en samlet behandling i Stortinget i forkant av omleggingen. Dette medlem mener at gjeldende stortingsmelding fortsatt står seg, og at det ikke er behov for en total omlegging av jordbrukspolitikken i den retning som årets oppgjør peker ut.

Dette medlem registrerer at landbruks- og matministeren på Bondelagets årsmøte 5. juni 2014 skapte ny usikkerhet om regjeringens vilje til å sikre norsk landbruk et effektivt tollvern. Dette medlem viser til Stortingets behandling av Innst. 162 S (2013–2014).

Dette medlem viser til at det er behandlet stortingsmeldinger om jordbrukspolitikken i 1993,

2000 og 2012. Dette medlem stiller seg uforstående til behovet for en ny melding så kort tid etter den forrige. Et nytt meldingsarbeid nå vil skape ytterligere usikkerhet og mangel på forutsigbarhet for norsk matproduksjon.

2.2 Gjennomføringen av forhandlingene

Komiteen konstaterer at jordbrukets organisasjoner ikke kunne bli enige med staten om en jordbruksavtale basert på statens tilbud, og at det ble brudd i årets forhandlinger. Komiteen viser til at forhandlingsinstituttet innenfor jordbruket bygger på Hovedavtalen for jordbruket. Denne avtalen er inngått mellom staten på den ene siden, og bøndenes organisasjoner, Norges Bondelag og Norsk Bonde og Småbrukarlag på den andre.

Komiteen registrerer at faglagene la frem sitt krav 25. april, at statens tilbud ble lagt frem den 6. mai, og at det den 13. mai ble brudd. Komiteen registrerer videre at regjeringen 23. mai fremla forslag for Stortinget basert på statens tilbud.

Komiteen viser til at det ved behandlingen av årets jordbruksoppgjør ble gjort justeringer i regjeringens forslag til jordbruksoppgjør i Stortinget.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til avtalen om jordbruksoppgjøret 2014, og at flertallet der var enige om at avtaleinstituttet i landbruket opprettholdes, og at det skal legges vekt på forutsigbarhet og reformer som kan gi økt lønnsomhet. Flertallet understreker at forhandlingsinstituttet ligger fast, og at det for kommende oppgjør er avgjørende at instituttet ikke undergraves. Framtidige oppgjør bør følge vanlig praksis ved at Stortinget slutter seg til Landbruks- og matdepartementets proposisjon om jordbruksoppgjøret, og ikke er gjenstand for forhandlinger i Stortinget. Flertallet er enige om at statens tilbud til framtidige jordbruksoppgjør skal være i tråd med de føringene som ligger til grunn i innstillingen til dette årets jordbruksoppgjør og Innst. 8 S (2013–2014).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at regjeringens partiene fortsatte forhandlinger med samarbeidspartiene i Stortinget etter at det ble brudd med partene i jordbruket. Disse medlemmer viser til at forliket som ble inngått, ga en økning i budsjett-rammen på 250 mill. kroner, og merker seg at Bondelaget mener det er underlig at regjeringen få dager etter bruddet med jordbruket, likevel hadde mer å gi. Det vises også til at Bondelaget i den åpne høringen i næringskomiteen ga uttrykk for at regjeringen viste historisk liten forhandlingsvilje, og at det tidlig i pro-

sessen var tydelig at det ikke var aktuelt med videre bevegelse for å oppnå en forhandlingsløsning.

Disse medlemmer deler den kritikken som organisasjonene i landbruket har gitt til prosessen rundt årets jordbruksoppgjør, og understreker betydningen av at det gjennomføres reelle forhandlinger mellom partene i jordbruksoppjøret, og at regjeringen i framtidige jordbruksoppgjør forankrer sin politikk i Stortinget.

2.3 Utvikling i jordbruket

Komiteen viser til at jordbruket er primærledet i en komplett norsk verdikjede fram til forbruker. I mange distriktssamfunn er den totale sysselsettingseffekten og verdiskapingen den står for, viktig. Det er et mål å øke norsk produksjon av mat og også øke lønnsomheten i jordbruket. Bonden er selvstendig næringsdrivende med ansvar for egen bedrift. Komiteen ser det som viktig at man utformer virkemidlene i jordbruksavtalen slik at enkeltbonden finner rom for utvikling og økt produksjon.

2.3.1 Matsikkerhet – nasjonal matproduksjon

Komiteen registrerer med tilfredshet at regjeringen Solberg, i likhet med regjeringen Stoltenberg II, trekker frem at man skal ha fokus på økt matproduksjon med intensjon om økt selvforsyning. I Innst. 8 S (2013–2014) sier næringskomiteen at:

«Komiteen viser til at det er bred enighet om at norsk landbruk skal ha fokus på økt matproduksjon med intensjon om økt selvforsyning.»

Komiteen viser videre til at regjeringen Stoltenberg II i Meld. St. 9 (2011–2012) sier følgende om produksjonsmål for landbruket:

«Regjeringen vil, innenfor de gitte handelspolitiske rammer, legge til rette for økt produksjon av jordbruksvarer som det er naturgitt grunnlag for og som markedet etterspør, slik at selvforsyningsgraden kan opprettholdes om lag på dagens nivå.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at reell økt selvforsyningsgrad er avhengig av at økt matproduksjon skal være med grunnlag i norske ressurser. Dette må legges til grunn ved utformingen av landbrukspolitikken.

2.3.2 Landbruk over hele landet

Komiteen viser til Meld. nr. 9 (2011–2012) der en av hovedmålsettingene er landbruk over hele landet. Komiteen er enig i at måloppnåelsen for landbruk over hele landet kan belyses gjennom følgende parametre:

- Arealutvikling og arealfordeling
- Geografisk fordeling av produksjon og arbeidsforbruk
- Rekruttering og næringsutvikling i landbruket

Komiteen registrerer at fra 1999 har samlet jordbruksareal gått ned med ca. 5 pst., hvorav 3 pst. kan knyttes til forbedret registrering som følge av overgang til digitale kart. Denne reduksjonen har vært størst på Vestlandet, i Agder-fylkene og Nord-Norge. Når det kommer til produksjonsøkningen, skjer denne i hovedsak i mer sentrale områder, mens den øvrige produksjonen er stabil.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, ønsker et miljøvennlig, bærekraftig og fremtidsrettet norsk landbruk med både store og små bruk i hele landet. Det legges til rette for at alle kan vokse og øke produksjonen, uten at dette går ut over dem som driver i små og mellomstore bruk. Distriktstilskuddene røres ikke og er de samme som under regjeringen Stoltenberg II.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ser med bekymring på strukturprofilen i årets jordbruksoppgjør, der tilskuddene i større grad rettes inn mot sentralisering og større bruk, noe som vil ramme små og mellomstore bruk i distriktene, og at arealressurser i distriktene ikke blir tatt i bruk til matproduksjon.

Disse medlemmer viser til at Norge er blant de landene i verden som har minst matjord pr. innbygger. Dyrket og dyrkbar areal utgjør under 3 pst. av landet totale areal. Disse medlemmer ønsker å legge til rette for økt matproduksjon basert på norske ressurser, i tråd med målene i landbruksmeldingen (Meld. St. 9 (2011–2012)). For å sikre grunnlaget for økt matproduksjon er det viktig å styrke jordvernet.

Disse medlemmer viser til at det under den rød-grønne regjeringen ble en utflating av omdisponeringen av dyrket mark, som et resultat av en relativt streng jordvernpolitikk. Disse medlemmer viser til at Stoltenberg-regjeringen iverksatte en rekke tiltak for å nå målet om å halvere den årlige omdisponeringen av viktige jordressurser, bl.a. ble innsigelsespraksisen strammet inn, både gjennom behandlingen i departementet og hos fylkesmennene. I 2006 og 2012 ble det sendt brev til kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn der vektleggingen av et sterkt jordvern ble presisert. I den nye plan- og bygningsloven som trådte i kraft i 2009, kom det flere virkemidler for å styrke jordvernet. Jordvern ble også tatt inn som et nytt hensyn i Nasjonal transport-

plan 2010–2019 og videreført i Nasjonal transportplan 2014–2023.

Disse medlemmer ser med bekymring på at dagens regjering viser svært liten interesse for å styrke jordvernet. Disse medlemmer ser det som positivt at et flertall i Stortinget har bedt regjeringen om å utarbeide en jordvernstrategi, selv om landbruks- og matministeren ikke så behov for å gjøre dette.

Komiteen viser til Innstilling om en helhetlig jordvernplan, Innst. 149 S (2013–2014). Komiteen viser til at en samlet komité her ba regjeringen i egnet form fremme forslag for Stortinget om en jordvernstrategi. Komiteen mente at jordflytting, jorderstatningsfond, vernehjemmel i jordloven, og nye omdisponerings- og matjordmål er elementer som bør vurderes inn i en jordvernstrategi. Komiteen viste videre til at det i en slik strategi særlig bør vurderes positive virkemidler og insitamenter som stimulerer kommunene til å prioritere jordvern, og som bidrar til at de totale samfunnsøkonomiske kostnadene ved å bygge ned matjord vektlegges i sterkere grad.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at det ble omdisponert i underkant av 115 000 dekar dyrka og dyrkbar jord i perioden 2005–2012. Dyrka jord utgjorde størstedelen av omdisponeringen. Flertallet er bekymret over den høye omdisponeringstakten, og særlig at store deler av omdisponeringen skjer i bynære områder der jorden og forutsetningene for kornproduksjon er best. Flertallet understreker at det er behov for en økt oppmerksomhet om jordvern, og imøteser regjeringens jordvernstrategi som kan være ett av flere virkemidler.

Komiteens medlem fra Senterpartiet har registrert at regjeringen i praksis fører en defensiv jordvernpolitikk der andre interesser gis forrang. Det vises for eksempel til saken om utbygging av et møbelutsalg i Vestby kommune, der hensynet til IKEA-etablering hadde forrang.

2.3.3 Økt verdiskaping

Komiteen viser til at spørsmål om verdiskaping er et viktig tema i næringspolitikken, og det vises til gjennomgangen av inntekts- og kostnadsutviklingen i Prop. 106 S (2013–2014). Komiteen har merket seg at bruttoinntektene i jordbruket fra 2012 til 2014 øker med 2,3 mrd. kroner, mens kostnadene (inkl. realrentekostnaden) øker med 1,6 mrd. kroner fra 2012 til 2014.

2.3.3.1 INNTEKTSUTVIKLING

Komiteen viser til at årets beregninger viser en økning i vederlag til arbeid og egenkapital fra 2012 til 2013 på 2,4 pst., eller 6 700 kroner per årsverk. Fra 2013 til 2014 budsjetteres det med en økning på 7,5 pst., tilsvarende 21 400 kroner per årsverk. Inntektsveksten per årsverk fra 2012 til 2013 er noe svakere enn lagt til grunn i jordbruksavtalen i 2013, men noe sterkere fra 2013 til 2014.

Komiteen mener gode inntektsmuligheter er en forutsetning for økt matproduksjon. Gode inntektsmuligheter er nødvendig for at næringen skal rekruttere kompetent arbeidskraft, og at unge mennesker skal finne en fremtid innen jordbruket.

Komiteen mener det er avgjørende at utøverne i landbruket skal kunne ha en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper slik Stortinget har forutsatt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, er enig i at regjeringens forslag til Stortinget sikrer jordbruket en gjennomsnittlig inntektsvekst på linje med andre grupper fra 2014/2015, og er i tråd med gjeldende inntektsmålsetting. Flertallet viser til at dette bygger på de beregningsmodeller som har vært lagt til grunn i landbrukspolitikken de siste 20 år. Flertallet viser i denne forbindelse til at inntektsutviklingen i jordbruket i forhandlingssammenheng måles med utviklingen i sektorinntekten i Totalkalkylen. Totalkalkylen gir et rimelig godt uttrykk for forskjellen i relativ inntektsutvikling mellom jordbruket og andre grupper, sett over tid. Kalkylen er derimot lite egnet til å måle inntektsnivået i jordbruket. Flertallet mener derfor det er behov for å utvikle en metode som gir beregninger som bedre reflekterer inntektsnivået for dem som har jordbruk som en viktig del av sysselsettingen og inntekten.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er usikre på hva som ligger bak ønsket om å utvikle en ny metode for å måle inntektsnivået. Disse medlemmer vil understreke at landbruket er mangfoldig og at målet om økt norsk matproduksjon trenger at vi har både heltidsbønder og de som har annen inntekt ved siden av jordbruksinntekten.

Disse medlemmer viser til at Landbruks- og matdepartementet i brev til komiteen skriver følgende om hva et heltidsbruk er:

«Det kan være en rimelig forståelse at bruk med ressursgrunnlag til å gi fulltidssysselsetting til en person kan kalles heltidsbruk.»

Komiteen viser til at det er bred politisk enighet om viktigheten av å gi incentiver til investeringer

og driftsoptimalisering. I dette ligger investeringsordninger, bistand fra virkemiddelapparatet og andre tiltak som øker investeringsmulighetene i landbruket. I dette ligger også en forutsigbar landbrukspolitik, som gir landbruksnæringen trygghet for sine investeringer.

Komiteen viser for øvrig til følgende komitémerknad i Innst. 234 S (2011–2012):

«Komiteen er opptatt av at landbruket får rammevilkår som kan bidra til at næringens samlede lønnsomhet kan bedres i årene som kommer.»

Og videre:

«Komiteen vil peke på at det i utviklingen av norsk landbruk vil være viktig å kontinuerlig vurdere ulike incentiver for å stimulere til investeringer og driftsoptimalisering samt avdemppe risiko ved større avlingssvingninger som følge av klimaendringene.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, har funnet grunn til ytterligere forbedringer i inntektsmulighetene for årets jordbruksoppgjør, for blant annet å styrke grunnlaget for rekruttering til næringen og økt matproduksjon.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at jordbrukets organisasjoner i år valgte å legge frem et moderat krav. Det registreres videre at regjeringen hadde foreslått et kutt i budsjettmidlene på 250 mill. kroner.

Disse medlemmer vil vise til at dersom inntektsutviklingen i landbruket er prosentvis lik andre grupper, så vil forskjellene i inntekter øke. Årets oppgjør vil øke inntektsforskjellene, og det gjelder selv etter at regjeringens forslag til et kutt på 250 mill. kroner er redusert til 0. Disse medlemmer viser til at statsråden i brev til komiteen 6. juni 2014 viser til at rammen i årets oppgjør må økes med 825 mill. kroner ut over nivået i Prop. 106 S (2013–2014) for å være på nivå med fjorårets oppgjør. Dersom årets oppgjør hadde vært like bra som fjorårets, ville inntektsforskjellene til andre grupper blitt redusert med 13 300 kroner. Disse medlemmer registrerer at avtalen mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre øker inntektsforskjellene mellom landbruket og andre grupper.

Disse medlemmer viser også til at det store flertallet av bruk kommer dårligere ut enn gjennomsnittet, og er særlig bekymret for økonomien til kornprodusentene og de små og mellomstore brukene. Det er disse brukene som utgjør familielandbruket og er selve ryggraden i norsk matproduksjon. Disse medlemmer vil vise til at de aller største brukene som kommer godt ut av årets oppgjør, er avhengig av

en robust politikk for andre deler av landbrukspolitikken som ikke er omfattet av oppgjøret, blant annet et sterkt tollvern, og at regjeringen ikke har en tydelig politikk på dette.

Disse medlemmer registrerer at regjeringen og støttepartiene utelukkende dekker inn sitt tilbud med økte priser og at det er forbrukerne som må bære kostnaden gjennom økte matpriser.

Disse medlemmer registrerer at det er lagt inn en økning i målprisen på melk på 15 øre. En slik økning ville ha vært svært vanskelig uten omlegging fra kronetoll til prosenttoll, som den forrige regjeringen gjorde. Regjeringen uttaler seg altså i den offentlige debatt mot en tollendring som de selv benytter når de utformer sin egen politikk.

2.3.3.2 STRUKTURUTVIKLING

Komiteen viser til at sysselsetting og antall jordbruksbedrifter er redusert betydelig til tross for mange virkemidler. Det samlede produksjonsvolumet har likevel økt med ca. 3 pst. det siste tiåret. Den samlede produktivitetsveksten har vært god i jordbruket, og spesielt har veksten i arbeidsproduktiviteten vært meget sterk. Sterk vekst i arbeidsproduktiviteten innenfor en næring der produksjonsgrunnlaget – jord – er konstant eller svakt fallende, har gitt som resultat at sysselsettingen er kraftig redusert. Jordbruket sto for 2 pst. av samlet sysselsetting i Norge i 2013, mot 5,5 pst. i 1990, og antall jordbruksbedrifter er redusert med 39 pst., eller om lag 27 000 bedrifter, fra 1999 til 2013.

Komiteen viser til at det er bred politisk enighet om at norsk landbruk bør ha en differensiert bruksstruktur, og at det i Innst. 234 S (2011–2012) blant annet stod følgende:

«Komiteen vil legge til rette for en variert bruksstruktur som både tar hensyn til tradisjonelle familiebruk og gir mulighet for ulike samarbeidsformer.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at samarbeidspartiene ønsker et miljøvennlig norsk landbruk med både store og små bruk i hele landet. Flertallet understreker at vilkårene for jordbruksdrift er forskjellige i ulike deler av landet, og jordbruket bidrar også til andre viktige samfunns-goder enn mat. Flertallet mener det derfor må opprettholdes en differensiering i virkemidlene, som legger til rette for en variert bruksstruktur og sikrer bærekraftig produksjon på jordbruksarealene i hele landet.

Flertallet er enige om å styrke bruk som har ressursgrunnlag til å være heltidsbruk, samtidig som variert bruksstruktur i hele landet opprettholdes. Det legges også til rette for økt matproduksjon og et enklere virkemiddelsystem hvor det lettere kan kontrol-

leres at tilskuddene utbetales i tråd med formålet. Ordningene skal fortsatt ha en distrikts- og strukturprofil som legger til rette for at det kan opprettholdes en variert bruksstruktur som utnytter jordbruksarealene over hele landet.

Flertallet har på denne bakgrunn funnet grunnlag for å foreta visse justeringer av strukturprofilen som lå i proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er bekymret over strukturen i forslaget til jordbruksavtale, og at det ikke i tilstrekkelig grad legges til rette for å opprettholde en differensiering av virkemidlene for å ivareta Stortingets målsettinger om et landbruk over hele landet med en variert bruksstruktur. Disse medlemmer viser bl.a. til at arealtilskudd flates ut, uten at husdyrtilskudd til de første dyrene økes slik landbruket krevde. Disse medlemmer er bekymret over at dette kan forsterke småskalaulemper ved å drive matproduksjon i mer marginale områder.

Disse medlemmer mener det er familiebrukene, distriktsjordbruket og kornprodusentene som er de store taperne i årets oppgjør.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, registrerer at komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet er bekymret over strukturen i forslaget til jordbruksavtale. Flertallet viser i denne forbindelse til at Arbeiderpartiet i sin landbrukspolitiske plattform gir uttrykk for at «Vi vil være åpne for å fornye politikken vår, og utarbeide forslag til strukturendringer og forenklinger som bidrar til at vi når de landbrukspolitiske mål vi har satt oss». Flertallet merker seg at Arbeiderpartiet, heller ikke i forbindelse med behandlingen av årets jordbruksoppgjør, har konkretisert hvilke strukturendringer og forenklinger partiet ønsker.

2.3.4 Bærekraftig utvikling – miljø og klima

Komiteen viser til at landbruket har tradisjon for bærekraftig forvaltning når det kommer til miljø, kulturlandskap og biologisk mangfold. Kunnskap og virkemidler har gitt en mer miljøvennlig næring enn den man kjente for 20–30 år siden. Komiteen er enige om at klimaforliket skal styrkes og at klimagassreducerende tiltak i landbruket, som blant annet fremkommer i Klimakur, følges opp.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at med en økt ramme slik Arbeiderpartiet og Senterpartiet foreslår, vil det gis muligheter for en helt nødvendig økning i tilskudd for grøfting.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet ser med bekymring på at regjeringen i sitt forslag til jordbruksoppgjør foreslo å kutte 70 mill. kroner i bevilgningen til spesielle miljøtiltak i landbruket, noe som gir signaler om liten vilje til å satse på klimatilbud i landbruket fra regjeringens side. Disse medlemmer er tilfredse med at deler av dette kuttet reverseres i forliket som ble inngått med samarbeidspartiene i Stortinget.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at faglagene i sitt krav hadde foreslått å kutte hele posten til spesielle miljøtiltak i landbruket til fordel for en satsing på tilskudd til grøfting. Dette ville gitt en betydelig forenklingsevne. Dette medlem understreker betydningen av effektive og kraftfulle ordninger for å stimulere til grøfting. Dette medlem viser til at det som et forenklingstiltak ble kuttet 70 mill. kroner i regjeringens ordning, samt at ordningen ble gjort mer målrettet. I avtalen mellom Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre er målrettingen reversert og kuttet redusert med 40 mill. kroner. Dette vil samlet gi økt forvaltningskostnad per støttekrone i forhold til det som er tilfelle i dag, og er et eksempel på det motsatte av forenkling.

2.4 Utvikling i foredlings- og omsetningsledd

Komiteen viser til at jordbruket er primærledet i en komplett verdikjede fram til forbruker. Komiteen ser det derfor som viktig at landbrukspolitikken og utformingen av virkemidlene i jordbruksavtalen, har et perspektiv som dekker hele kjeden fra «jord til bord».

2.4.1 Næringsmiddelindustrien

Komiteen viser til at næringsmiddelindustrien i stor grad foredler norske råvarer samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Komiteen registrerer at importen av næringsmidler øker og at hjemmemarkedsandelen for 2011, målt i kroner, anslås til 80 pst., mens den var 89 pst. i 1995. Komiteen mener det er behov for at konkurransekraften til norsk næringsmiddelindustri styrkes.

Komiteen mener det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom norsk næringsmiddelindustri og norsk landbruk, og viser for øvrig til følgende merknad i Innst. 234 S (2011–2013):

«Komiteen viser til at matindustrien er en viktig del av en komplett verdikjede for produksjon av næringsmidler, den største vareproduserende verdikjeden i fastlands-Norge. Det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom norsk næringsmiddelindustri og norsk landbruk, og komiteen er opptatt av å sikre verdiskaping og lønnsomhet i hele kjeden. Det er viktig

å sikre norsk matindustri gode og konkurransedyktige rammevilkår, også i forhold til økt internasjonal konkurranse.»

Komiteen viser til at RÅK-industrien er en spesielt konkurranseutsatt industri, og er avhengig av ordninger som utjevner forskjellene mellom nasjonale og internasjonale råvarepriser når de skal konkurrere med importerte ferdigvarer med lavere tollbeskyttelse. Komiteen mener også at det er viktig at rammevilkårene for norsk industri sikrer konkurranseevne. Komiteen viser også til følgende merknad fra innstillingen til landbruksmeldingen (Innst. 234 S (2011–2012)):

«Komiteen er opptatt av å sikre næringsmiddelindustriens konkurranseevne. Det vises spesielt til den bearbeidende industrien, den såkalte RÅK-industrien, som har lavere tollsatser og omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon. Betydelige deler av norsk jordbruksproduksjon foredles i denne industrien. Komiteen ser det som viktig at vi viderefører disse ordningene, som bidrar til at forskjeller mellom nasjonale og internasjonale råvarepriser utjevnes.»

Komiteen viser til at det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom norsk næringsmiddelindustri og norsk landbruk, og komiteen er opptatt av å sikre verdiskaping og lønnsomhet i hele kjeden. Komiteen ser det som viktig å opprettholde norsk matproduksjon som kan sikre tilgang på norske råvarer til næringsmiddelindustrien over hele landet, for å sikre at norske forbrukere får den maten de etterspør.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet har merket seg at aktører fra næringsmiddelindustrien har uttrykt bekymring over at regjeringen ikke la opp til økte budsjettmidler i sitt tilbud i årets jordbruksoppgjør.

2.4.2 Matpolitikken

Komiteen er tilfreds med at Norge har lite forekomst av matbåren sykdom og at norsk dyrehelse er blant verdens beste.

Komiteen er opptatt av å legge til rette for at norsk landbruk skal produsere god og trygg mat som forbrukerne etterspør. Komiteen understreker betydningen av at hensyn til matsikkerhet og dyrevelferd vektlegges.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at flertallets politikk ikke gjenspeiler sammenhengen mellom bruksstørrelse og dyretetthet på den ene siden og dyrevelferd, medisinbruk, smittepress og miljø på den annen side. Det er ingen selvfølge at norsk dyrehelse

er blant verdens beste. Det er i stor grad påvirket av den politikken som er ført.

Disse medlemmer er bekymret over at regjeringen åpner opp for større bruk og færre reguleringer uten at konsekvensene synes å være tilstrekkelig belyst.

2.5 Hovedtrekk i oppgjøret

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, er enig i at det må skje endringer og at endringene må skje gradvis og i tråd med samarbeidsavtalen, som sier at det skal legges vekt på forutsigbarhet og reformer som kan gi økt lønnsomhet.

Flertallet viser til avtalen om jordbruksoppgjøret mellom samarbeidspartiene av 28. mai 2014, der flertallet var enige om at det skal opprettholdes en variert bruksstruktur som utnytter jordbruksarealene over hele landet. Flertallet viser til at avtalen styrket inntektene til melkebruk, styrket inntektene til kornbønder der det klimatisk ligger til rette for det, styrket inntektene til sauebøndene med en besetning på 0–100 sauer og styrket inntektene til bønder som driver med ammeku og geit. Avtalen mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre legger videre til rette for å øke inntektene for bærbønder i hele landet, fruktbønder på Vestlandet og grønnsaksbønder i hele landet bortsett fra Nord-Norge. Tilskuddet til fruktlager opprettholdes. Flertallet viser videre til at avtalen økte bevilgningene til velferdsordninger som avløsertilskudd, rådgivning og HMS og tidlignpensjon, sett i forhold til regjeringens forslag i proposisjonen. Flertallet er enige om at det er viktig å stimulere til økt produksjon av økologiske produkter. Avsetningen til utviklingstiltak for økologisk jordbruk under post 50.11 Landbrukets utviklingsfond økes med 10 mill. kroner i forhold til forslagene i Prop. 106 S (2013–2014.) Avtalen øker også bevilgningene til miljø i forhold til forslaget i proposisjonen. Bevilgningene til regionale miljøprogram styrkes med 6,5 mill. kroner. Under Landbrukets utviklingsfond økes avsetningen til Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) med 40 mill. kroner, særlig knyttet til formålet om å ta vare på freda og verneverdige bygninger. Videre økes avsetningen til Klima- og miljøprogrammet med 3 mill. kroner, biogassordningen med 2 mill. kroner og Bioenergiprogrammet med 10 mill. kroner, sammenlignet med proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til sine generelle merknader.

2.5.1 *Grunnlagsmaterialet*

Komiteen viser til grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) som viser at produksjonen i jordbruket har økt med 3 pst. fra 2005 til 2014 ifølge normalisert regnskap. Produksjonen av husdyrprodukter har økt med 8 1/2 pst. mens produksjon av planteprodukter er redusert med 12 pst. Fra 2013 til 2014 budsjetterer Budsjettnemnda med en økning i produksjon på vel 1 pst. Norsk matindustri hjemmemarkedsandel, målt i kroner, har falt fra 86 pst. i 2005 til om lag 80 pst. pr. i dag. Importen av landbruksvarer (inkl. fiskefôr) økte med 9 pst. fra 2012 til 2013, til et nivå på 47,3 mrd. kroner.

Komiteen merker seg at det er underdekning av norsk storfekjøtt, lammekjøtt, korn og i grøntsektoren, men overskudd av egg og svinekjøtt.

Komiteen merker seg at siden 2005 er jordbruksarealet redusert med 5,6 pst. hvorav 3 pst. kan knyttes til forbedret registrering som følge av overgang til digitale kart. Arealreduksjonen gjelder særlig korn og andre planteprodukter til mat.

Komiteen merker seg at de siste ti årene har jordbrukssektoren hatt en vekst i bruttoprodukt pr. timeverk på 4,6 pst. pr. år. Produktivitsveksten har vært avtagende de siste årene. Svak avlingsutvikling og mindre reduksjon i arbeidsforbruk er viktige årsaker. Ifølge det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene, viste tilsvarende produktivitsmål for norsk industri en gjennomsnittlig årlig vekst på 2 1/2 % de siste ti år. Gjennomsnittlig vekst i Fastlands-Norge er 1,4 pst. Produktivitsveksten i matindustrien har vært svakere enn for øvrig industri de siste årene. Forbedring av produktiviteten vil ha betydning både for sektorens samlede konkurransekraft og verdiskaping.

2.5.2 *Rammen*

Komiteen viser til at jordbrukets brutto inntekter består av inntjening fra markedet og overføringer fra staten. Oppbyggingen av rammen er basert på anslag for utviklingen i jordbrukets produksjon, kostnadsutvikling, samt arbeidsforbruk og anslag på lønnsvekst for andre grupper.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at tilbudet sikrer jordbruket en gjennomsnittlig inntektsvekst på linje med andre grupper fra 2014/2015, og er i tråd med gjeldende inntektsmålsetting.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at tall fra budsjettnemnda viser at inntektene i landbruket fra 2006 til 2014 har økt fra 162 000 til 305 500 kr/årsverk. Dersom inntektene i samme periode kun hadde hatt en prosentvis lik utvikling som andre

grupper, ville den – rent matematisk og forutsatt at jordbrukets inntekter kunne styres på samme måte som lønsmottageres inntekt – ha vært på 228 100 kroner. Altså en differanse på 77 400 kroner. Dette viser at prosentvis lik utvikling slik flertallet legger til grunn som inntektsmål, vil øke inntektsforskjellene mellom jordbruket og andre grupper. Disse medlemmer mener at tilbudet ikke nødvendigvis er i tråd med gjeldende inntektsmålsetting. Disse medlemmer har som mål at inntektene mellom landbruket og andre grupper skal utjevnes og at det er en nødvendig betingelse for å nå de målene for landbruket som Stortinget har fastsatt.

2.5.3 *Fordeling på priser og tiltak*

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at målprisene økes innenfor en samlet ramme på 340 mill. kroner. Flertallet merker seg at regjeringen legger vekt på at næringsmiddelindustriens konkurransekraft skal opprettholdes. Bevilgningen til råvareprisutjevningsordningen skal ta hensyn til svingninger i volumer, endringer i internasjonale priser, endringer i målpriser og tilskuddsordninger som påvirker råvareprisene til industrien, samt virkninger som følge av mulige svingninger i valutakurser.

Flertallet viser til at regjeringen i sitt tilbud la opp til en fordelingsprofil med grunnlag i prioriteringene som er omtalt. Tilbudet la vekt på å legge til rette for økt produksjon ved å prioritere produksjonsavhengig støtte og fjerne tak og begrensninger. Distriktsprofilen er i stor grad opprettholdt. Videre prioriteres tiltak for å forenkle virkemidlene

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til sine generelle merknader.

2.5.4 *Sårbarhet og beredskap*

Komiteen ser med bekymring på at mer ekstremvær og ustabile forhold internasjonalt gjør verdens matforsyning sårbar. En stor norsk produksjon på jordbruksarealene, gode handelsforbindelser og vår store sjømatproduksjon er grunnlaget for den norske befolkningens matsikkerhet. Økt internasjonal ustabilitet gjør at det må legges til rette for økt nasjonal matproduksjon av beredskapshensyn.

2.5.5 *Forenkling*

Komiteen viser til at det i avtalen om jordbruksoppgjøret 2014 er enighet om en partssammenstilt utredning om forenkling i landbruket.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, er tilfreds

med at det i regjeringens forslag til jordbruksoppgjør var lagt til rette for rundt 30 større og mindre forenklingstiltak i et relativt komplekst virkemiddelsystem. Det forenkler bondens hverdag, gir grunnlag for enklere forvaltning og mindre byråkrati. Flertallet viser til at det over tid har vært utviklet et komplisert virkemiddelsystem, og at det som en følge av avtalen mellom samarbeidspartiene 2014 gjennomføres 26 forenklingstiltak. Flertallet ønsker å forenkle virkemiddelapparatet både av hensyn til effektivitet, forvaltning og oversiktighet, og også av hensyn til en åpen og forståelig debatt om politikken på et viktig samfunnsområde.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er tilhengere av at tilskuddsordninger og byråkrati forenkles, men mener at regjeringens forslag bærer mer preg av kutt og avvikling av ordninger enn forenklinger.

Det kan også virke som om man har vært mer opptatt av å lage en lang liste enn å finne tiltak som gir reell forenkling.

2.5.6 Import

Komiteen viser til at internasjonale forhold i økende grad påvirker rammebetingelsene for det norske jordbruket. Internasjonale råvarepriser har vært ustabile de siste årene. Det har bl.a. påvirket jordbrukets produksjonskostnader vesentlig, herunder fôr- og gjødselkostnadene. Importen av jordbruksprodukter er økende. Ustabile priser internasjonalt gjør at prisgapet mellom norske og internasjonale råvarepriser varierer betydelig.

Komiteen viser til at importen av proteinråvarer til kraftfôr har økt de siste årene. Det skyldes både økt kjøttproduksjon, økt kraftfôrbruk og økt krav til proteininnhold i kraftfôret. Andelen norskprodusert proteinråstoff er bl.a. redusert på grunn av forbudet mot å bruke kjøttbeinmel og fiskemel som proteinråstoff. Komiteen mener det er viktig at vi gjennom forskning og utvikling legger til rette for å øke forsyningen med norskprodusert protein fra flere kilder, herunder marine kilder og skogbasert produksjon.

2.6 Nærmere om viktige politikkområder

2.6.1 Erstatninger

Komiteen viser til at formålet med erstatningsordninger er å redusere økonomisk tap som oppstår ved produksjonssvikt forårsaket av klimatiske forhold det ikke er mulig å sikre seg mot. For 2014 er det bevilget 72 mill. kroner i tilskudd til erstatninger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at

regelverket for disse ordningene gir en komplisert og arbeidskrevende forvaltning. Ordningene er gjennomgått flere ganger med tanke på forenkling, men fortsatt er dette krevende ordninger å forvalte. I tråd med regjeringens mål om enklere regelverk og mindre byråkrati, foreslås det å avvikle to av delordningene under erstatninger. Det gjelder tilskudd ved tap i epleproduksjon forårsaket av rognebærmøll, og erstatning for tap av sau på beite.

Flertallet viser til at regjeringen har foreslått at det frem til forhandlingene i 2015 utredes konsekvenser av å avvikle ordningene for tilskudd til reparasjon av vinterskade på eng og erstatning for tap av bifolk.

2.6.2 Landbrukets utviklingsfond

Komiteen viser til at ordningene under Landbrukets utviklingsfond (LUF) omfatter virkemidler innenfor næringsutvikling og miljøtiltak, herunder bl.a. tilskuddsordninger, programmer og utviklingsmidler. LUF hadde pr. 31. desember 2013 en egenkapital på 2 062 mill. kroner.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, foreslår at LUF tilføres 1109 mill. kroner i 2014 gjennom om-disponering av udisponerte midler i 2014. Bevilgningen til fondet for 2015 foreslås satt til 1 140,7 mill. kroner.

Flertallet viser til økningene i avsetninger til miljø og økologisk landbruk under kapittel 2.5 i forhold til forslaget i Prop. 106 S (2013–2014). For å gi rom for de økte avsetningene, økes bevilgningen til fondet med 65 mill. kroner til 1 205,7 mill. kroner.

Flertallet har merket seg at det i proposisjonen foreslås å spisse innretningen på fondet til å gjelde ordninger som skal stimulere til økt næringsutvikling i landbruket, herunder særskilt fylkesvise BU-midler til bedriftsrettede tiltak og Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til positive effekter av regionale BU-midler i Valdres og Nord-Gudbrandsdal, og ber Landbruks- og matdepartementet gå i dialog med de aktuelle aktører for effektivisering av ordningen.

2.6.3 Rekruttering, næringsutvikling og verdiskaping i landbruket

Komiteen viser til at økt verdiskaping er et av hovedmålene for landbruks- og matpolitikken, og flere av virkemidlene over LUF skal bidra til lønnsom utnyttelse av gårdens samlede ressurser. For ordningene som forvaltes av Innovasjon Norge, er målsettingene om flere gode gründere, flere vekst-

kraftige bedrifter og flere innovative næringsmiljøer sentrale.

Komiteen viser til følgende merknad i Innst. 234 S (2011–2012):

«Komiteen viser til at god rekruttering til landbruket er avgjørende for å kunne øke matproduksjon og nå andre mål. Komiteen ser det som viktig at regjeringen fører en landbrukspolitikk som gir ungdom framtidstro, lyst og muligheter til å satse på landbruket som yrke.»

Komiteen understreker viktigheten av å legge til rette for god rekruttering for å nå de ambisiøse målene om økt matproduksjon med intensjon om høyest mulig selvforsyningsgrad. Komiteen peker på at det, for å sikre rekrutteringen, er viktig med stabile rammevilkår for næringen, samt tilrettelegging for at motiverte aktører kan ha anledning til å etablere seg innen næringen. I dette ligger også behovet for å særlig legge til rette for at unge skal ha forutsetninger for å etablere seg på bruk.

Komiteen mener at det viktigste tiltaket for å oppnå rekruttering er å bedre lønnsomheten i jordbruket og gi muligheter for nye produsenter til å satse i næringen basert på egne ressurser og forutsetninger.

Komiteen vil også fremheve at støtte til investeringer i landbruket er et sentralt rekrutteringsvirkemiddel.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, mener at proposisjonen om jordbruksoppgjøret følger opp dette gjennom å gi grunnlag for inntektsutvikling, vekst og økt handlingsrom for de næringsdrivende.

Komiteen er enige om at tidligpensjonsordningen er viktig for rekruttering ved tidligere overtakelse av gårdsbruket, og at ordningen derfor må videreføres.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at bevilgningen til avløsning for ferie og fritid økes med 24 mill. kroner over post 78.11. Sats og tak økes innenfor denne rammen. Flertallet mener videre at tidligpensjonsordningen er viktig for rekruttering ved tidligere overtakelse av gårdsbruket, og partene er enige i at denne videreføres. Det bevilges 15,2 mill. kroner, ut over regjeringens forslag i proposisjonen, til å opprettholde tidligpensjonsordningen på dagens nivå over post 78.16. Flertallet viser til at tilskuddet til rådgivning og HMS økes med 3 mill. kroner over post 77.13, ut over regjeringens forslag i proposisjonen.

Flertallet viser til avtalen om jordbruksoppgjøret 2014 der det var enighet om en partssammensatt utredning om rekruttering.

Flertallet viser til at skattespørsmålene i landbruket er nærmere omtalt i revidert nasjonalbudsjett 2014, med en gjennomgang som gir et mer nyansert bilde enn de talluttrekk Bondelaget har presentert. Flertallet viser til at regjeringen har varslet at man i oppfølgingen av Scheel-utvalget vil komme tilbake til en drøfting også av landbruksbeskatningen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at regjeringen gjennom fjerning av diskontinuitetsprinsippet for avskrivninger har økt kostnadene ved generasjonsskifter betraktelig. Norges Bondelag har regnet ut at det dreier seg om en avgiftsskjerpelse på mellom 400 000 og 600 000 kroner per bruk.

Disse medlemmer viser til sine generelle merknader.

2.6.4 Miljø

Komiteen viser til virkemidlene over jordbruksavtalen der bærekraftig landbruk i et miljøperspektiv er hovedformålet. Landbruket har lange tradisjoner for bærekraftig forvaltning som tar hensyn til miljø, kulturlandskap og biologisk mangfold. Miljøetsatsingen skal bidra til å redusere miljøbelastningen fra jordbruket og bidra til å opprettholde kulturlandskapet. Flere av miljøordningene bidrar også til bedre agronomi og vil ha positiv påvirkning på produksjonen.

Komiteen har merket seg at regjeringen vil gjennomføre en helhetlig utredning av miljøvirkemidlene over jordbruksavtalen. Forenklingsspektivet, for næring og forvaltning, er viktig også i denne gjennomgangen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til avtalen om jordbruksoppgjøret 2014 der det var enighet om en partssammensatt utredning om landbrukets utfordringer i møte med klimaendringene.

2.6.5 Økologisk produksjon og forbruk

Komiteen viser til at Stortinget har fastsatt et mål om at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2020. Dette måles i økologisk drevet areal, økologisk produksjon og andel økologisk omsetning i forhold til total omsetning i dagligvareledet. Omsetningsmålet gjelder både økologiske varer produsert i Norge og importerte varer.

Komiteen merker seg at produksjon av og etterspørsel etter økologisk kjøtt er økende. Det er viktig å stimulere til økt produksjon, og det foreslås å øke tilskudd til økologisk husdyrhold.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til avtalen om jordbruksavtalen for 2014 der det ble enighet om at det er viktig å stimulere til økt produksjon av økologiske produkter. Det avsettes 10 mill. kroner under post 50.11 til tilskudd til utviklingstiltak for økologisk jordbruk, ut over regjeringens forslag i proposisjonen.

2.6.6 Korn, kraftfôr og mel

Komiteen viser til at når nivået på kornprisene skal vurderes, må en legge til grunn et verdikjedeperspektiv. Fôrkornprisene må fastsettes i avveininger mellom lønnsomhet i fôrkornproduksjonen på den ene siden og hensynet til kostnadene i husdyrholdet på den andre.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at det de siste år har vært en nedgang i areal og produksjon og at det derfor har vært viktig for flertallet å styrke kornproduksjonen. Flertallet viser til at arealtilskuddet til korn i sone 1–4 økes med 17 kroner pr. dekar. Dette innebærer at bevilgningen over post 74.17 økes med 49 mill. kroner, ut over regjeringens forslag i proposisjonen.

Flertallet viser til oversikten over referansebruk som er gjengitt i svar på skriftlig spørsmål nr. 802 (2013–2014), der det kommer tydelig fram at kornøkonomien er styrket.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at kornprodusentene var de store taperne i regjeringens forslag. Færre enn 100 kornprodusenter fikk positive inntektsmuligheter. Den moderate økningen i arealtilskuddet bedrer bildet noe, men endrer ikke det faktum at årets oppgjør er svakt for kornprodusentene. I en situasjon der kornproduksjonen er fallende, mener disse medlemmer at det trengs en satsing for å bedre både økonomi og agronomi i kornproduksjonen.

2.6.7 Frukt, grønt og poteter

Komiteen merker seg at det er et potensial for økt norsk produksjon av frukt, bær, grønnsaker og poteter, og det bør legges til rette for at produsentene kan satse på en trygg og effektiv produksjon.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til avtalen om jordbruksoppkjøret 2014 der flertallet er enig om at arealtilskuddet til frukt i sone 5–7 økes med 300

kroner pr. dekar. Dette innebærer at bevilgningen over post 74.17 økes med om lag 3,5 mill. kroner. Arealtilskuddet til grønnsaker i sone 1–5 økes med 200 kroner pr. dekar. Dette innebærer at bevilgningen over post 74.17 økes med om lag 12,8 mill. kroner. Arealtilskuddet til bær i sone 1–7 økes med 300 kroner pr. dekar. Dette innebærer at bevilgningen over post 74.17 økes med om lag 7 mill. kroner. Sats- og bevilgningsendringene gjelder relativt til regjeringens forslag i proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er bekymret over distriktsprofilen i grøntsektoren, og viser til at det kuttes i distriktstilskuddene til de minste produsentene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet er også skeptiske til den foreslåtte målprisøkningen på frukt. Frukt og grønt bør bli rimeligere, særlig ut ifra et helseperspektiv. Frukt- og grøntnæringen bør i stedet styrkes gjennom budsjettet.

2.6.8 Melk

Komiteen viser til at særbestemmelsene for samdrifter etter jordbruksoppkjøret 2014 er foreslått fjernet. Endringene vil tre i kraft fra 1. januar 2015, etter at det er foretatt nødvendige forskriftsendringer. Videre er kravet til andel kvote som må bli solgt til staten, foreslått redusert fra 50 til 20 pst. av omsatt kvotemengde.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser videre til at det for å nå målet om økt matproduksjon og for å legge til rette for en ytterligere styrket økonomi i melkeproduksjonen, foreslås endringer i kvoteordningene for melk.

Flertallet er enig i at det er viktig å stimulere til økt matproduksjon. Derfor er det gjort grep slik at det er enklere å tilpasse norsk melkeproduksjon til fremtidige behov. Flertallet er enig i at det innføres et felles produksjonstak for alle melkeforetak på 900 000 liter.

Flertallet viser til at det i avtalen om jordbruksoppkjøret ble foreslått å gjøre enkelte justeringer, for ytterligere å sikre en variert bruksstruktur over hele landet. Flertallet viser til at det ble foreslått at driftstilskuddet til melk, ku og geit økes med 2 000 kroner, noe som innebærer at bevilgningen over post 74.11 økes med om lag 19,3 mill. kroner, sammenlignet med proposisjonen.

Flertallet viser til at det skal nedsettes en partssammensatt arbeidsgruppe som skal se på omsetningsområder for melkekvoter.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, er fortsatt opptatt av å legge til rette for de uavhengige meieriaktørene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener summen av en kraftig økning i produksjonstaket for melkeforetak, den strukturelle innretningen på tilskuddene i oppgjøret, samt mulige endringer i omsetningsområdene for melkekvoter, truer kanaliseringspolitikken som er en nødvendighet for å utnytte de norske jordressursene på en optimal måte.

2.6.9 *Kjøtt og egg*

Komiteen merker seg at det er underdekning av norsk lammekjøtt. Ved jordbruksoppgjøret i 2013 ble det vedtatt at en arbeidsgruppe skulle utrede endringer i produksjonstilskudd til sau/lam og geit/kje. Dette for å stimulere til økt kjøttproduksjon og et bedre forvaltningsregime for tilskudd til saue- og geitehold.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at regjeringen i proposisjonen foreslo:

- å harmonisere satsene for tilskudd til husdyr til vinterfora sau og utegangersau, slik at tilskuddet kun skal gis til dyr over ett år, mens det tidligere ble gitt tilskudd husdyr til utegangersau med samme sats for lam og voksne.
- å redusere satsene til sau over tilskudd husdyr for alle intervaller opp til 200 dyr. Frigjorte midler overføres til tilskudd til lammeslakt for å stimulere til økt produksjon av lammekjøtt.
- at det gis husdyrtilskudd også for dyretall over 300 sau over ett år per foretak, og gjennomføring av en viss utflating av satsene mellom intervallene for tilskudd husdyr til sau.

Flertallet er fornøyd med at regjeringen har foreslått endringer som kan stimulere til økt produksjon av lammekjøtt. Flertallet viser til at det i avtalen om jordbruksoppgjøret ble foreslått å gjøre enkelte justeringer, for å ytterligere sikre en variert bruksstruktur over hele landet. Flertallet viser til at satsen for dyretilskudd på de første 100 sauene økes med 200 kroner, og at regjeringens økning av slaktetilskuddet til lam reduseres til 500 kroner. Tilskuddet for kjeslakt økes til 300 kroner.

2.6.10 *Produksjonstilskudd*

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at dagens forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket

har vært gjeldende i 12 år. I løpet av denne perioden har regelverket for produksjonstilskuddene i forskrift og jordbruksavtale bare vært gjenstand for mindre justeringer. Flertallet merker seg at de erfaringer forvaltningen har gjort siden forskriften ble fastsatt i 2002, tilsier at det nå er nødvendig med en gjennomgang og revisjon av produksjonstilskuddsforskriften. Dette vil også styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og virkemidler over jordbruksavtalen. Samtidig må de sentrale hensynene til forutsigbarhet, likebehandling og rettssikkerhet ivaretas på en god måte. Flertallet merker seg at LMD tar sikte på at ny forskrift om produksjonstilskudd kan tre i kraft fra 1. januar 2015 og at det forut for det skal foretas en ordinær høring på forskriften.

Flertallet viser til at det i avtalen om jordbruksoppgjøret for 2014 står at:

«Samarbeidspartiene er enig i retningen i dette jordbruksoppgjøret. Samtidig er det viktig at overføringene er målrettede og på denne bakgrunn innføres et beløpstak på husdyrtilskudd per foretak på 560 000 kroner.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at en slik gjennomgang og revisjon av produksjonstilskuddsforskriften ikke skal svekke rammevilkårene for næringen.

Disse medlemmer viser til at Stortinget bør behandle eventuelle endringer i samband med den varslede stortingsmeldingen. Ny forskrift må derfor ikke iverksettes før stortingsmeldingen er behandlet i Stortinget.

2.6.11 *Velferdsordninger*

Komiteen viser til at avløserordningen er viktig for å bidra til at avløserlag og jordbruksforetak fortsatt skal ha tilgang på arbeidskraft og god kompetanse og erfaring.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at det i avtalen var enighet om at bevilgningen til avløsning for ferie og fritid økes med 24 mill. kroner, over post 78.11. Satser og tak økes innenfor denne rammen. Flertallet viser til at tidligpensjonsordningen er viktig for rekruttering ved tidligere overtakelse av gårdsbruket, og partene er enige i at denne videreføres. Det bevilges 15,2 mill. kroner, ut over forslaget i proposisjonen, til å opprettholde tidligpensjonsordningen på dagens nivå over post 78.16. Tilskudd til rådgivning og HMS økes med 3 mill. kroner over post 77.13, ut over forslaget i proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til sine generelle merknader.

2.6.12 Skogbruk

Komiteen vil trekke frem at et aktivt og lønnsomt skogbruk og konkurransedyktig skogindustri er viktig for bosetting, sysselsetting og næringsutvikling i store deler av landet.

Komiteen vil bemerke at skogbruket er ledd i flere helhetlige verdikjeder. Verdiskaping skjer i hele verdikjeden – fra skogproduksjon via transportsektoren frem til foredling til blant annet papir, biobrensel, konstruksjonsvirke mv.

Komiteen påpeker samtidig at tiltak for å øke produksjonen og bruken av trevirke er en viktig del av norsk klimapolitikk. Komiteen viser til at det i klimaforliket er forutsatt satsing på planting, planterforedling og gjødsling for å øke produksjonen og karbonlageret i norske skoger.

Komiteen peker på at skogindustrien i Norge i flere sammenhenger har vist til at virkestilgangen er en kritisk faktor for næringen. Komiteen mener derfor det er viktig å sikre industrien forutsigbare og konkurransedyktige rammebetingelser med hensyn til råstoffsituasjonen. I tråd med dette mener komiteen at det må legges til rette for økt avvirkning ved økt etterspørsel.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:

Forslag 1

- Prop. 106 S (2013–2014) sendes tilbake til regjeringen.
- Stortinget ber regjeringen innlede nye forhandlinger med jordbrukets organisasjoner, og legge fram et nytt tilbud i samsvar med Stortingets forutsetninger, som fremgår av Innst. 234 S (2011–2012).
- Ny avtale legges fram for Stortinget, og gjeldende avtale forlenges inntil ny avtale er vedtatt.
- Det legges til grunn en økonomisk ramme som innebærer en videreføring av inntektsutviklingen fra oppgjøret for 2013/2014.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å fatte følgende

vedtak:

I

I statsbudsjettet 2014 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter:			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	1	Driftskostnader, utredninger og evalueringer, økes med ..... fra kr 2 500 000 til kr 7 360 000	4 860 000
	50	Fondsavsetninger, økes med ..... fra kr 1 190 653 000 til kr 1 301 547 000	110 894 000
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , reduseres med ..... fra kr 290 800 000 til kr 238 233 000	52 567 000
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , økes med ..... Fra kr 2 539 550 000 til kr 2 574 350 000	34 800 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med ..... fra kr 8 442 400 000 til kr 8 388 233 000	54 167 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med ..... fra kr 275 790 000 til kr 263 416 000	12 374 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med ..... fra kr 1 601 754 000 til kr 1 570 308 000	31 446 000

II

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til det framlagte forslag til jordbruksoppgjør, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2015.

Oslo, i næringskomiteen, den 12. juni 2014

Geir Pollestad

Leder

Ingunn Foss

ordfører

